

BIOTECĂ SOCIETĂȚII

"STEAUĂ"

covina de altă dată

SCHIȚE ISTORICE

DE

ION GRĂMADĂ

Arte Grafice. C. SFETE A. București.

F. 100

BIBLIOTECA SOCIETĂȚII
"STEUA"

№ 26.

DIN

DE ALTĂ DATĂ

SCIȚE ISTORICE

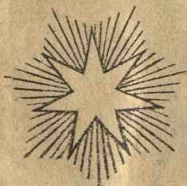
DE

ION GRAMADĂ

EX LIBRIS

A. ROSKTI

7410

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice C. SFETEA

96, Strada Lipscani, 96

1911

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota I 14/224
Inventar 790826

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
București

Cota I 14/224
Inventar 790826

RC 424/n

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C790826

J 141224

Pentru Cetitori

Invitat să scriu, într'o formă ușoară, populară, o broșură care să cuprindă câteva capitole din istoria Bucovinei, mi-am adunat articolele mele istorice împrăștiate prin felurite reviste literare și, după ce le-am corectat și le-am întregit pe unele locuri, vi le prezint Domniilor Voastre, iubiților cetitori ai bibliotecii „Steaua”, sperând că voiu trezi interesul D-Voastre pentru soarta din trecut a țării mele, care, dela deslipirea ei din trupul Moldovei la anul 1775, duce o viață cu totul deosebită, aproape fără nici o legătură cu istoria României.

N'am voit să public și isvoarele de care m'am folosit la alcătuirea acestei scrieri, căci aceste n'au ce căută într'o scriere populară.

Voiu fi mulțămît dacă veți primi și D-Voastre aceste tablouri istorice. cu aceeaș dragoste, cu care le-am scris eu, căutând să reînviez trecutul țării mele, dând viață cifrelor și documentelor rămase de pe acele vremi îndepărtate.

Viena, în 8 Aprilie 1911.

ION GRĂMADĂ.

Jurământul țării la 1777.

Trecuse vreme de doi ani la mijloc de când Iosif al II-lea, împăratul Austriei, trimesese oștile sale să înfigă pajurile cu două capete în pământul țării noastre scumpe. Și iată că dela miază-noapte, de pe lângă neadormitele ape ale Nistrului, până la Pietrele Roșii, unde se întâlnesc granițele celor trei țări românești: Ardealul, Moldova și Bucovina, țara gemea acuma de cătane împărătești, tot Nemți înalți și bine legați, cari erau îmbrăcați în tunici albe, roșii și albastre și purtau cozi și tricornuri pe cap.

Băștinașii începură să mai răsufle o leacă și să se simtă mai siguri, căci legile și dreptă-

șile nu mai atârnau de vârful săbiei ca pe vremea stăpânirii Turcului. Dar totuș se mai arătau făcători de rele ce ațineau calea bieților drumeți, căci pe unele locuri țara erà pustie: de multe ori și-se întâmplà să mergi zile întregi, fără să dai de țipenie de om, sau măcar de vr'un han mai a cătării. De drumuri bătute nici pomina, numai ici colo câte un drumeac plin de hârtopi și mâncat de ploi, iar cale de câteva poștii întâlneai doar vr'un bordei săpat în pământ, în vârful căruia atârnà pe o prăjină un jup de paie sau de strujeni: semn că aici erà un fel de conac. Satele se întindeau prin râpi și pe la marginele codrilor pustii și nepătrunși, îndosite de frica Tătarilor și a altor legi spurcate. Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă, deși nu puteau pricepe cum de au venit sub cărma împărăției austriecești, căci nici învălmașeală de oști n'au văzut, nici sânge să curgă ori măcar pârjol să se plimbe ca alte dăți pustiitor prin țară...

Cei dela cărma împărăției nu erau mulțamiți numai cu cucerirea țării, și de aceea încă prin 23 Iulie 1777 hotărî consiliu

de războiu al curții din Viena, ca țara întreagă să aducă într'o zi anumită omagiile sale dinastiei domnitoare, ca să vadă Moldovenii că ei nu sunt supuși unei stăpâniri vremelnice, ci sunt legați pe veci de norocul și nenorocul împărăției Austriei.

Locul unde avea să se facă jurământul s'a ales în Cernăuți, pentru că aici eră scaunul guvernatorului militar al țării, precum și cele mai multe gazde pentru numeroșii oaspeți ce aveau să sosească la Cernăuți pe ziua de 12 Octomvrie 1777. S'a ales de aceea o lună de toamnă, pentru că pe atunci aveă să fie strânsă pânea de pe câmp, iar boierimea, clerul și țăranii aveau timp destul pentru zăbavă, și afară de asta și vremea eră încă frumoasă, încât soldații puteau să doarmă și afară din târg pe pământul gol, cu cerul deasupra. Boierilor din țară, chiar și celor din Moldova, cari aveau moșii întinse în Cordon (Bucovina), tot așa mazililor, răzeșilor, ruptașilor și șliahciților (boierinașilor sărăciți), precum și clerului înalt li s'au trimis anume invitări, ca să vie la Cernăuți, mai înainte, pe ziua de 10 Octomvrie. Clerul

(preoțimea) înalt din Moldova, cu pământuri în țară, a fost înștiințat de contele Siskowicz, comandantul armatei din Galiția, că este deslegat de jurământ și că nu trebuie să se trudească în zadar până la Cernăuți. Lunile lui Iulie, August și Septemvrie au fost menite pregătirilor pentru marea serbare, al cărei iscoditor și conducător era singur generalul de Spleny.

În Bucovina întreagă eră mare nevoie chiar și de lucrurile cele mai trebuincioase. În Cernăuți, precum și în celelalte părți ale țării, se aflau numai bolți și nici un birt sau han mai mare; de aceea Spleny îngriji de conace, de mâncare și de băutură îmbelșugată pentru oaspeții așteptați. Neconținut sosiau în târg care încărcate cu fân și cu ovăs pentru cai. Pentru ca oaspeții să fie pe deplin mulțumiți cu ospățul dat de împărăție, s'au trimis ofițeri în Galiția până la Iaroslau, Brody și Liov, ca să cumpere farfurii, șervete, pahare, cuțite și alte tacâmuri trebuincioase. Locotenentul Rolling aveà să cumpere în Liov tacâmuri de zinc, vinuri străine și alte băuturi spirtoase; Rünschel a târguit

în Brody pahare, lămpi și druci de fier. Colonelul Fürstenberg a trimis scaune cu spătare din Stanislau, apoi un croitor și un cismar al regimentului său; tot așa Spleny a adus cu sine din Horodenca bucătarul și toate tacâmurile sale fabricate în Danțig, furculițe, sfeșnice, policandre, un cal pentru tambur și gorniști. Un sergent major din Hussiatin a trimis soția sa ca bucătăreasă, ba chiar din tabără din Czortkow a sosit în Cernăuți bucătarul colonelului Fernier împreună cu cele mai bune tacâmuri din bucătărie. Ofițerii statului major au adus tocmai din Liov covoare, candelabre și scaune cu spătar. Mănăstirea din Hordenca a împrumutat baldahinul, trâmbițele și muzicanții săi. Un alt baldahin a fost adus din Liov, precum și o mulțime de dulgheri, măsari și bodnari, cari aveau destul lucru pentru toată vara.

Ca să nu se tulbure liniștea sfintelor lăcașe, fiecare mănăstire de călugări și de maice — pe atunci se aflau 26 de mănăstiri în țară — primii, odată cu invitarea la serbare, manifestul împăărătesc și jurământul scris în

limba moldovenească, pe care aveau să-l citească stareții și starețele în soborul mănăstiresc, apoi să-l jure și să-l iscălească fiecare, dela stareț până la portar. Mănăstirile de călugări trebuiau să-și trimită la Cernăuți pe ziua de 10 Octombrie egumenul împreună cu alți doi călugări aleși de sobor, și acești trei aveau să depună în numele mănăstirii lor jurământul de credință înaintea guvernatorului țării. Maicele aveau să fie reprezentate la Cernăuți printr'un vechil, om de încredere al mănăstirii. Târgoveții, țărani și Jidovii aveau să fie cu totul altfel jurați, anume în localitățile lor, prin ofițeri împărătești. De aceea s'au ales și s'au trimis încă din 27 Septembrie, 17 ofițeri în provincie, anume: doi din regimentul 2 de garnizoană, cinci din regimentul Nugent de pedeștrași, 4 din regimentul Hadik și șase din regimentul Esterhazy; aceste din urmă amândouă de huzari.

Fiecare ofițer avea o listă a opt până la zece sate, date în seama lui, vre câțiva ostași călări și un mazil, ce vorbiă limba nemțească și moldovenească, care avea să fie

tâlmaciu și să citească sătenilor și târgoveților jurământul. Mazilul însă trebuia să fie jurat înainte la Cernăuți. Ofițerii mai primiră și o circulară a episcopului Dositei către toți protopopii și preoții, cari trebuiau să îndemne pe păstoriții lor la ascultare și supunere către împărăție.

Cum ajungea un ofițer într'un sat, preotul punea să tragă clopotele, ca să se strângă oamenii la biserică, iar vornicul trimetea vătășei după cei ce trăiau în munți, pe la stâni și pe la hodăi, ca să se înfățișeze și ei la jurământ. După ce se adunau cu toții în biserică, mazilul citea răs-picat jurământul, iar poporeni rosteau cuvânt de cuvânt după mazil, ținând cele trei degete dela mâna dreaptă ridicate în sus. La urmă preotul și vornicul (primarul) precum și ceilalți săteni iscăliau jurământul, dacă știau scrie, de nu, puneau numai degetul sau făceau o cruciță, iar mazilul le scria numele întreg. Fiecare sat trebuia să întărească încă odată jurământul crăienilor și să trimită pentru aceasta pe vornicul (primarul) lor dimpreună cu doi sfetnici la Cernăuți.

Episcopul avea să apară în persoană, iar protopopii dimpreună cu doi preoți din decanatul lor. Orașele trimeteau doi cetățeni, breslele pe starostii lor, iar Jidovii câte doi delegați aleși de cahal (comunitate).

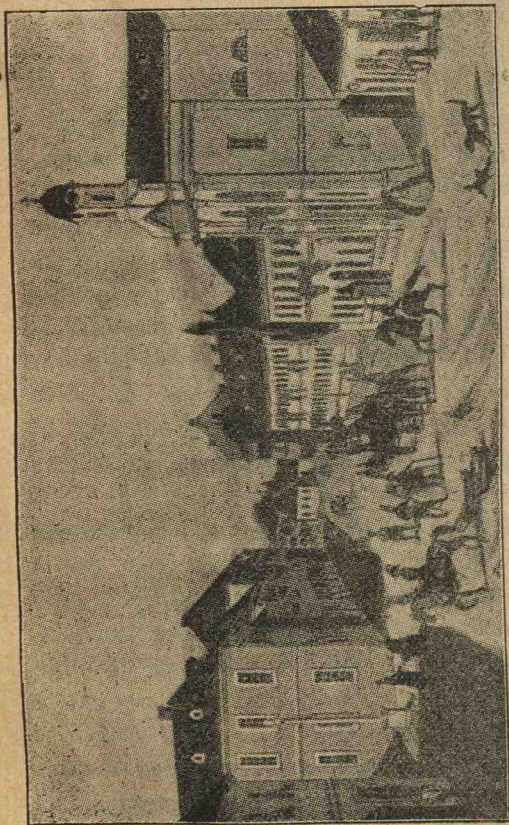
Pretutindeni s'a făcut jurământul în liniște, numai în Uidești, un sat lângă Suceava, s'a răsculat popa Andrei și a răsculat poporul împotriva stăpânirii. Sub-locotenentul Iohann Dorfmeister povestește în raportul său cu data din St. Ilie 4 Octomvrie 1777, că adunându-se poporul din Uidești în ograda bisericii, popa Andrei n'a voit să intre în biserică, și de aceea a fost dus pe sus înlăuntru de cătră un huzar. Poporul tulburat tare, intră în sfântul locaș, ca să vadă ce se va face cu popa Andrei, care stetea acum lângă altar cu mâinile împreunate. Deodată se făcu tăcere adâncă în biserică și talmaciul începù să citească jurământul. Poporul ascultă dus pe gânduri, în vreme ce popa Andrei, cuprins de o întristare mare, plecă mereu capul, mai jos, tot mai jos, ca și cum l-ar apăsà o greutate uriașe. Când îi veni rândul să depuie jurământul, ridică capul în

sus, păși încet în sfântul altar, de unde se întoarse cu sfânta Scriptură în mână, pe care o arătă ofițerului împărătesc, zicând cu glas puternic, că el nu cunoaște alt jurământ, decât acela care stă în sfânta Scriptură, și pe care a trebuit să-l jure ca preot pentru întâia și cea din urmă dată. Mulțimea se pregătiă să iasă din biserică, dar la ușe steteau huzarii. Spre a o reține, ofițerul porunci poporului să nu-l bage în seamă pe popa Andrei și să jure singuri, zicând că-l va trage pentru aceasta la răspundere pe popă. Și oamenii au jurat, însă „foarte necuviincios și de silă“. Popa Andrei se îndârji și atunci când îl chemă ofițerul după jurământ, și-l întrebă care-i pricina purtării sale necuviincioase, el răspunse că cuvântul „padanik“ (supus, vasal) din jurământ nu-i place, și că tare se teme că poporul nu va țineă jurământul, ci va fugi din țară. Chemat să-și dea sama înaintea Dichiului din Suceava, care eră vicarul Mitropolitului din Iași, popa Andrei nu se supuse și a doua zi trecu granița în Moldova cu mai mulți Uidișteni.

Astfel scrie sublocotenentul Dorfmeister ;

în Uidești însă s'a păstrat și acuma tradiția despre vestitul popă Andrei, unicul Român de atunci care s'ar fi răsvrătit împotriva stăpânirii nemțești, punându-se în fruntea Uidiștenilor înarmați cu furci, cu coase și cu topoare.

Cernăuții erau pe vremea aceea mai mult un sat decât un oraș, tăiat în două de ulița jidovească, unde se aflau bordeie de lut și de nuiele, cari pe timp de ploaie năpraznică erau în primejdie să se prefacă în noroi și să fie spălate de pe fața pământului pe apele Prutului. Nicăiri nu aflai o locuință mai de Doamne-ajută, iar în băcăni se vindeà marfa cea mai de lipsă. Deoarece orașelul n'aveà piață potrivită, s'a ales înaintea reședinței legatului împărătesc o bucată de loc, care s'a netezit și s'a nisipit pe o suprafață de 36 de stânjeni lungime și 18 lățime. Înaintea locuinței guvernatorului se ridicà un arc de triumf de 6 m. lărgime și tot de atâția lățime, ținut de patru stâlpi dorici. Deasupra arcului se aflà un balcon împodobit cu vase și cu pajure împărătești. În dreapta și în stânga arcului de triumf se înălțau două pi-

Strada principală a Cernăuților la 1845.

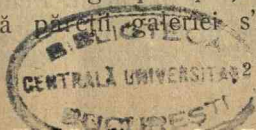
ramide de câte cinci stânjani înălțime, pe vârful cărora stăteau chipuri de vulturi cu aripele gata de sbor. În firidele celor patru stâlpi dorici se aflau statuile „Dreptății” și „Bunătății”, cari arătau cu degetul numele împăratului Iosif al II-lea și al maicei sale Maria Theresia, ale căror chipuri, încunjurate de nouri, erau zugrăvite deasupra statuelor. Dreptatea eră închipuită pe înțelesul Moldovenilor ca o mamă care ocrotește pe un copil de Moldovean. În alte două colțuri ale pieții menite pentru serbare se ridică câte un portal de 8 stânjani lățime și 3 înălțime, constând din o poartă mai largă și din 4 arcade mai mici.

Ca să se poată adăposti și ospăta musafirii, s'au pus la îndămâna lor cele 20 de case mai bunișoare din Cernăuți precum și casele din Sadagura; afară de aceasta s'au zidit galerii pe ambele părți ale locuinței guvernatorului, având fiecare galerie câte 4 arcade împodobite cu vase și cu arme.

Printr'o poartă de acestea și printr'o tindă dădeai într'o sală lungă de 24 metri și lată de 6 metri, împodobită cu crengi de brad

și cu candelabre. În locuința guvernatorului militar se află o bucătărie pentru oaspeții cei mai aleși. Afară de aceasta erau zidite în locul cel mai potrivit și mai îndămânos încă 8 bucătării mici și una mai mare pentru „prostime“, în care se puteau frige și trei boi deodată.

790826
 În toată țara n'ai fi aflat o sală mai largă, cu atât mai puțin în Cernăuți, în care să se ție o adunare mai numeroasă. Ca să nu se aducă omagiile afară sub cerul deschis, se alese de nevoie spre scopul acesta un magazin ce se clădiă tocmai atunci și care fu împodobit în pripă cu frunzare și cu crengi de brad. În Cernăuți se aflau pe vremea aceea numai 4 biserițe „moldovenești“: Sf. Nicolae, Sf. Paraschiva, Sf. Treime și Adormirea Maicei Domnului. Pentru slujba dumnezeiască a fost aleasă de episcopul Dositei Herescu bisericuța de lemn a Sf. Treimi, zidită în anul 1773 de dânsul și de fratele său, boierul Ilie Herescu, care eră mare me-delnicer. Ca să aibă lumea adăpost pe vreme rea, s'a ridicat o galerie largă primprejurul bisericei, iar pe lângă părțile galeriei s'au

pus bănci și scaune de șezut. Și pentru „prostime“ s'au făcut pregătiri: pe patru schele înalte așteptă câte un poloboc de câte 150 de vedre ca să fie desfundat, apoi boi fripți în frigare, dar cari s'au fost stricat din pricina vremii celei umede. Piața menită pentru serbare eră încunjurată cu bănci, cu masalale și cu brazi înalți de 7 stânjani, pe cari aveà să se acațere mulțimea.

Pentru ca să nu se întâmple vr'o nenorocire în decursul serbării, s'a dat poruncă strașnică ca fiecare casă să aibă o bute cu apă, două cofe, o cange și scări la îndemână la vreme de primejdie. Târgoveții și oaspeții trebuiau să ia seama cum umblă cu focul, cu lumânarea și cu fumatul. Din Stanislau s'a adus o tulumbă (pompă), care s'a încredințat, dimpreună cu alte unelte pentru foc, sublocotenentului Schmiedebauer, fost șef de biuro. Acesta mai aveà să ia și sama ca poporul să nu facă zarvă la aruncatul banilor în mulțime, să nu se sfădească și să nu se bată la împărțitul pâinii, al vinului și al cărnii. Pentru ca serbarea să se facă în toată liniștea și libertatea și pentru

ca toți boierii și clerul din țară, precum și magnații poloni și cei din Ardeal să fie găzduți cum se cade, s'au ales maestrul de ceremonii doi nemți și doi moldoveni.

Iată că în toiul pregătirilor sosiră una câte una și căruțele cu lucruri comandate din Galiția: venise Rauschel cu trei chervane grele din Brody, apoi bucătarii cu tacâmurile lor, cumpărătorii de marfă, precum și căruțele din Liov, din Stanislau, din Czortkow, din Horodenca și din toată Galiția răsăriteană.

Prin 10 Octomvrie se iviră cei dintâi oaspeți: magnații poloni și ardeleni, muiiați în aur, veneau în calește trase de cai împodobiți cu panglice, boierii din țară dimpreună cu jupânele lor în butci moschicești căptușite cu postav verde, iar prin prejurul trăsurilor călăreau odraslele boierești pe cai buieci ce săltau în mers. Fiecare boier era însoțit de un taraf de lăutari, robi ai săi, cari începură să cânte îndată ce intrară în Cernăuți. Dela munte și de prin văi veneau călări pe cai mărunți preoți bătrâni îmbrăcați țărănește, cu desagii pe șea, vornicii

(primarii) și sfetnicii lor, tot așa și o mulțime de țărani și țărance, care voiau să vadă pe noii lor stăpânitori dela Beci (Viena) precum și veselia țării cumpărată pe bani. Zi și noapte se auzia scârțâitul trăsurilor și și rădvanurilor boierești, ale târgoveților și ale egumenilor de pela mânăstiri. În fruntea tuturoră sosi: boierul Vasile Balș, vornicul Anghelachi și marele medelnicer Ilie Herescu; dintre clerici eră sosiți: episcopul Dositei Herescu, arhimandriții Iosif, Calistrat și învățatul arhimandrit Vartolomei Măzereanul, „mădular academiceștii teologiei Chievului și îndreptător școalelor domnești“, precum și cinci protopopi. Indată ce soseau în Cernăuți, se anunțau la Cancelaria țării, unde-și iscăleau numele, li-se arată conacul, tovarășul la convoiul omagiului, masa și numărul la masă. Și fost-a numărul oaspeților moldoveni: 23 de boieri din Cordon (Bucovina) și doi din Moldova; 88 de maziți din țară și 10 din Moldova; 109 de rupțași și 142 de șliahçiți (boiernași sărăciți), toți din Bucovina; tot astfel 9 mădulari ai clerului înalt și o mulțime de preoți dela sate.

Mulți mazili și boieri au lipsit, între care jupânele Maria Bălășoaia și Roxanda Știrbățoaia, dar au fost reprezentați la serbare prin vechilii lor. Numărul tuturor oaspeților mai de seamă, moldoveni și străini, au fost de 800.

În aceeași zi sosiră și trupele împrăștiate prin țară și așezându-se în șir afară din târg au intrat în Cernăuți cu muzică răsunătoare: un despărțământ de huzari ai lui Esterhazy, unul din reg. Thierheim din Sniatin și o trupă de infanteriști din reg. Durlach. Cele 4 tunuri din Suceava fură unite cu celelalte din Cernăuți și garnizoana întărită încă cu 400 de oameni. Se vede că cârmuirea se temeă de vreo răscoală a poporului împotriva stăpânirii, căci de altfel n'ar fi adunat atâta armată. Soldații tăbăriră apoi afară din oraș, în corturi, sub comanda colonelului conte Lombardi, a unui maior, a unui căpitan de cavalerie și a altor trei de infanterie, anume Iohann Steinert, Schönborn și Fechner. Pe ambele aripi ale lagărului se află un escadron de călăreți împărțiți la distanțe egale; lângă dâșii se află o compa-

nie de pedestrași, iar mai departe câte 4 tunuri, și în fine trei companii de pedestrime. În mijlocul taberei, întocmită după planul căpitanului Granister, se desfășură o uliță de steaguri.

Ceva mai târziu intră și fanfara regimentului Nugent din Sniatin cu gorniștii lui Esterhazy, cari se uniră cu ai lui Hadik.

Pe la amiazi se postă o ceată de 100 de ostași sub comanda unui căpitan înaintea reședinței generalului baron Spleny. Aceștia formau garda principală și aveau să schimbe sentinelele dela reședința guvernatorului, de la cancelaria administrativă și dela sala festivă. La cele 4 intrări în orășel se aflau câte un ofițer și 24 soldați, iar la colțurile târgușorului câte un semipluton de pompieri conștând dintr'un căprar, dintr'un fruntaș și din alți 6 soldați; trei patrule de câte un căprar, subcăprar și 6 huzari părândau ulițele pe vreme de noapte. În centru vegheau 30 soldați sub comanda unui ofițer ca să nu se iște din nebăgare de seamă vr'un foc în târg. Aici eră și punctul de întâlnire al tuturor patrulelor și străjilor. Dară și granița

s'a întărit. Fiecare cerdac a mai primit câte un ofițer, subofițer și 12 soldați. Pedestrașii și călăreții aveau să patruleze în târg pe toată vremea serbării fără întreruperi, schimbându-se numai în soroace. Sentinelele erau luate din regimentul 2 de garnizoană; cealaltă oștire a rămas în tabără afară de orașel, pentru că înlăuntru abia eră loc pentru oaspeți.

În ziua următoare (11 Octomvrie), pe la ceasurile 8 și jumătate dimineața, a depus jurământul, în reședința guvernatorului, mazilul Calmüschî, care a fost numit crainic, în fața celor mai aleși boieri din țară și a multor magnați străini. După aceea a ieșit călare pe uliță, având pe cap coif împodobit cu pănaș fâlfăitor. Eră îmbrăcat în zale strălucitoare, împodobite cu cordele de tafet; în stânga ținea scutul, pe care eră zugrăvită pajura împărătească cu două capete, iar în dreapta toiașul de crainic. Înaintea lui călăria un toboșar, a cărui tobă purta steag cu emblema împărăției; dinapoia crainicului urmau cei doi moldoveni, măeștri de ceremonii, șase gorniști, un vagmistru și doispre-

zece husari înarmați cu arme scumpe și călărind pe minunați cai de soiu. Crainicul călăriă pe ulițele Cernăuțlor, vestind în sunete de goarne și durăit de tobe că a doua zi se va face jurământul țării. Din când în când opriă calul și strigă cu glas tare: „Se dă de știre fiecărui locuitor din ținutul Bucovinei că binevoind Măriile Lor împărătești și crăiești, prea buna și milostiva maică a noastră Maria Theresia și prea luminatul împărat și domn Iosif al II-lea, să ne ia în prea puternica Lor pază, ca supuși credincioși ai Lor, trebuie pentru aceasta mâne la orele 9 dimineața să facem jurământ de credință și de supunere stăpânilor țării noastre. Deaceea fiecare din noi să gândească și să se pregătească pentru jurământul cel vajnic“.

În dimineața zilei de 12 Octombrie la ceasurile 6 dimineața s'a ținut în locuința guvernatorului și în tabără o liturghie pentru credincioșii catolici. Pe la orele 8 porniră ostașii și târgoveții la locurile ce aveau să le ocupe în decursul serbării, iar trupele regimentului Thierheim și Durlach, dimpreună

cu fașfara regimentului Nugent, se postară pe piața șchelelor. Pentru prezintarea armei, conducerea și încheierea convoiului se hotărî jumătate de despărțământ din regimentul Thierheim, iar cealaltă parte formă o uliță largă de 12 pași, câte doi oameni pe ambele părți ale drumului, dela sala cea mare până la magazin. Și huzarii lui Esterhazy își ocupară locurile. Pe balconul arcului de triumf se aflau postați gorniștii lui Esterhazy dimpreună cu vr'o câțiva tamburi. Gorniștii lui Hadik cu alți toboșari se postară la intrarea în magazin. Acolo se aflau — nu departe, pe un dâmb — vornicii (primarii) și sfetnicii sub conducerea mazilului Palade. Orășenii se așezară înaintea locuinței lui Schmiedebauer. La dreapta lor stăteau slujbașii dela judecătorie, apoi breslele, Armenii, și în sfârșit Jidovii. Fiecare stare și nație avea steagul ei nou și câte un taraf de lăutari; Jidovii purtau cele 10 porunci.

În vremea aceasta se rânduiri și celelalte stări, anume episcopul Dositei Herescu, arhimandriții, egumenii și ceilalți călugări; boierii, mazilii, ruptașii și șliahciții se așe-

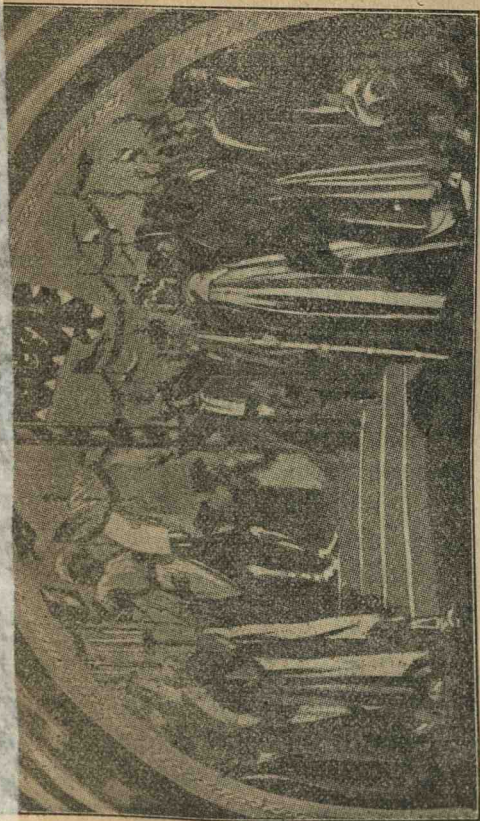
zară în sala cea mare, la stânga și la dreapta, așa cum aveau să meargă cu convoiul. Erau de față și trei generali, patru coloneli, doi locotenenți-coloneli și trei maiori, cari după ce se salutară în cerdacul sălei, intrară împreună cu nobilii cei străini în locuința guvernatorului.

La 9 ceasuri se deschiseră ușile dela reședința guvernatorului și în cântecul tuturor muzicilor apărură pe prag legatul împărătesc, Gabriel baron de Spleny, în mare ținută și însoțit de 12 lachei în livrele strălucitoare, cu cari intră în sala cea mare, unde-l așteptau stările. Înaintea lui pășiau ofițerii Hanisch și Dorbat, cari erau măeștri de ceremonii, iar îndărăt veneau magnații cei străini. Iată că dela portalul de triumf trâmbițele și tobele dădură un semnal, care se auzi în tot orașul, până departe în valea Prutului, și convoiul începură să se miște încet. În frunte călăriă regimentul de cavalerie Thierheim, a cărui fanfară cântă un marș sărbătoresc. Cam 20 de pași mai în urmă veneau moldovenii Dămian și Mihalache, ceilalți doi măeștri de ceremonii, iar în mijlocul lor pășia crainicul

Calmuschi. Aceștia formau fruntea convoiului. Indărătul lor se întindea lanțul cel lung al oaspeților, tot de câte doi oameni: boierinașii și ruptașii ca cei mai mici în boierie; după aceștia urmau mazilii, și în sfârșit boierii cei mai mari, îmbrăcați în anteree și încinși cu șaluri de mătăasă, toți părechi și cu capul descoperit. La o distanță mai mică înapoia boierilor mergeau preoții, iarăș câte doi și îmbrăcați în strălucitoare odăjdii, ca florile de câmp. După dânșii urmau călugării și egumenii, mai departe dichiii și arhimandriții, iar la urmă bătrânul și slăbănogul episcop Dositei. După episcop pășeau măeștrii de ceremonii Hanisch și Dorbat, apoi Baronul de Spleny în haine de gală, urmat de cei 17 ofițeri, cari au fost trimiși să jure pe târgoveți și pe țărani. Dinapoia ofițerilor mergeau magnații cei din Galiția și din Ardeal. Un despărțământ de oaste încheiă convoiul cel lung. Ca să ție ordine în mulțimea cea numeroasă care nu mai văzuse asemenea minune, se așezară soldații, târgoveții și țăranii pe amândouă părțile drumului câte doi în șir. Muzicile

cântau, iar steagurile se plecau ca și înaintea împăratului și soldații presintau pe rând arma la apropierea guvernatorului.

Magazinul în care aveâ să se facă jurământul erâ încunjurat de o mulțime de lume. Pe părăți atârnau chipurile împăratului și împărătesei, iar în mijlocul clădirii, sub un minunat baldahin, se ridică un tron acoperit cu atlas roșu, pe care se așeză Spleny cu capul acoperit. După ce intrară și se rânduiri toți cei invitați, crainicul ridică toiagul ca să se facă tăcere în mulțime, iar credinciosul boier Ilie Herescu luă locul unui logofăt și citi cu glas tare și răspicat manifestul împărătesc și jurământul în limba moldovenească, pe care'l ascultă poporul în tăcere. După aceea ținù episcopul Dositei o frumoasă cuvântare către mulțime, îndemnând-o la credință și supunere către casa împărătească și arătând cât de vajnic e jurământul acesta. Incheind episcopul cuvântarea, frate-său citi iarăș jurământul răspicat, iar poporul repetă fiecare cuvânt, ridicând în sus trei degete dela mâna dreaptă. Când isprăvi logofătul de citit jurământul, poporul

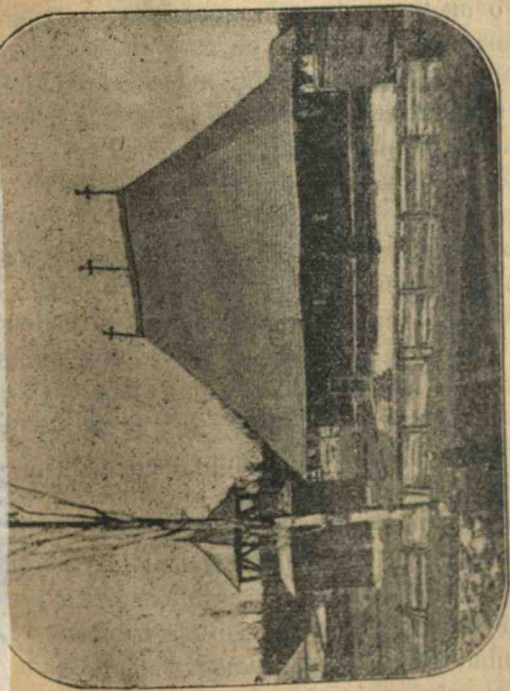

Jurământul Bucovinei.

Episcopul Dositei Herescu înaintea guvernatorului Spleny.

strigă de trei ori: „să trăiască“! Ostașii regimentului Thierheim dădură o salvă întreită, iar tunurile bubuiră de 36 ori după olaltă, anunțând lumii că Bucovina a trecut pe veci în stăpânirea Austriei! Muzicile militare și toate tarafurile de lăutari ale boierilor și mănăstirilor, precum și o meterhană turcească începură să cânte, valurile mulțimii se clătinară, orășenii și oastea își schimbă locurile și porniră încet spre biserică Sf. Treime, formând o îndoită linie pe ambele părți ale drumului pe care mergea convoiul la sfânta liturghie.

În ușa bisericii, îl primi pe Spleny episcopul Dositei, îmbrăcat în odăjdii și încurajat de preoți, stropindu-l cu aghiasmă și cădelnițându-l. În biserică încăpură numai oaspeții cei mai aleși, căci locul eră de tot strâmt. În decursul serviciului dumnezeesc, Spleny îngenuchiă sub un frumos baldahin pe un scăunaș acoperit cu atlas roșu. La începutul sfintei liturghii împușcă trupa Thierheim înaintea bisericii, și 36 de tunuri se descărcară, iar după liturghie se strânse toată boierimea și preoțimea pe piața din-

Biserica Sf. Treime din Cernăuți, în care s'a făcut „Jurământul Bucovinei”.

intea sălei celei mari, ca să-l salute pe Spleny și să i se ploconească. Tot pe piață se află și o masă cu două lumânări de ceară, cerneală roșie și hârtii pe care eră scris jurământul. Spleny luă din mâna celor 17 ofițeri listele cu jurământul, și chemă pe cei mai aleși dintre boieri și preoți ca să-l iscolască. Și ceilalți fură chemați în Cancelaria țării pentru acest scop. Pe când se petreceau acestea, muzica și oastea se întoarse înapoi în tabără.

Vestea despre omagiu a fost răspândită în toată țara și deaceea au venit o mulțime mare de oameni la Cernăuți. Pentru îndestularea acestor suflete, s'au aruncat de pe balconul arcului de triumf bani noi galțieni de câte 15 creițari în sumă de 760 coroane, iar ca să nu se iște scandalul, fură depărtați Jidovii cei lacomi. După aruncarea banilor, începù să cânte muzica și să se împartă poporului vin și mâncare. Pe dâmbul pe care se află magazinul, se înălțau patru schele, cu câte 4 stâlpi ascuțiți, împodobiți cu cordele, iar deasupra pe schele erau cele două antale mari de câte 150 vedre

vin moldovenesc, cărora li s'a dat cep. Curgea vinul ca dintr'un isvor, iar lumea îl luă cu coafele, cu canele, cu ulcelele și cu pumnii. Tot în vremea asta se împărți de starostele măcelarilor Valentin Marșal și de calfele sale pe celelalte două schele 40 de oi fripte, găște, rațe, gobăi și 1500 franzele, pe care le aruncau doi aruncători, „fără să se întâmple vr'o primejdie“, după cum povestește raportul. Nu departe de cele patru schele se aflau trei copaci de câte 5 până la 7 stânjeni înălțime, cojiți de scoarță și unși cu ulei. În vârful lor fluturau panglici de mătăasă, năframe în ale căror colțuri erau legați bani, brăie moldovenești, etc. Cu toate că unele încercări n'au reușit, totuși cei mai sprinteni din țărani și munteni au isbutit să ia jos toate lucrurile de acolo. Era mare râsul și hazul mulțimei de cei ce cădeau. Muzica cântă, poporul mănca și bea, jucă sau se acășară pe copaci, în vreme ce străinii, boierii din țară și clericii băteau din palme și încurajau pe „mojici“ ca să-și arate iscusința.

Pe la 2^{1/2} după amiază răsunară trom-

petele și durăiră tobele de pe balconul arcului de triumf, dând de știre boierilor că și pentru dânșii e masa gata. La guvernatorul împărătesc ospătau boierii cei mari, clericii și străinii cei aleși, la un loc 10 mese. În magazia cea nouă, de care se țineau cele 8 bucătării, se așezară, pentru mazili și pentru preoții de rând, 17 mese, dintre care una numai cu bucate de post. Pentru fiecare 2 mese serviă un stolnic dimpreună cu 6 servitori și ștergătoare. Numărul oaspeților aleși ajungea la 800. Mâncare bună eră din belșug, vinuri moldovenești și ungurești după pofta inimii, iar muzica răsună în amândouă salele, înveselind cu deasila inimile.... Când s'a toastat în onoarea familiei împărătești, trâmbițară goarnea de trei ori de pe balcon, se dădură salve de sinețe și se descărcară tunurile de 36 de ori. Oastea se întoarse apoi cântând în tabără. După masă începură boierii moldoveni în chiote vesele să joace pe piață într'un mare cerc bătrâne și frumoase jocuri moldovenești, cum nu mai văzuseră străinii prin țările lor....

Pentru că poporul nu știă scrie și ceti, nu

s'au făcut inscripții, ci s'au zugrăvit pe firme și pe cele 4 schele tablouri ca să se priceapă fiecare. S'au ales astfel de simboale, cari talmăceau poporului binele ce-l va avea sub stăpânirea cea nouă.

Prima icoană reprezintă următoarele: La poarta unei mănăstiri șede un călugăr pe scaun înconjurat de băeți și băețani, pe cari îi învață a scrie și a ceti. Această icoană simboliză creșterea poporului prin școală. Educația copilelor eră arătată în josul icoanei printr'o învățătoare care le deprinde să brodeze și să desemneze.

A doua înfățișă lucrarea pământului. De după un deal răsare soarele. Intr'o holdă de secară se văd secerători harnici și coșași ce-și ascut coasele, taie secara, adună, leagă snopii și fac clăi. Mai jos se zăresc pluguri cu boi și țărani ce grapă.

Pe a treia se vedeau vaci și cai. Jos o stână bine adăpostită.

Pe a patra erau zugrăvite breslele și meșteșugul. Rotarii ciocănesc la roate, foiul suflă și covalii lovesc cu barosul fierul roșu pus pe ilău. Jos se deslușește o fabricăde sticlă.

A cincea închipuie negoțul, prin marinari ce conduc corabia pe un râu, fiind încărcată de saci și de pachete; pe drum trece un chervan tras de șase boi și plin cu marfă. În josul tabloului se vede un neguțător la tejghea vorbind cu mușterii.

Tabloul al șaselea e al unei gospodării trainice, cu grajd, șură și cu puicuri pentru fân și altă pâne. Gospodarul tocmește căruța, iar gospodina asvârle grăunțe la galițe, în vreme ce două copile torc din furcă. Jos — ceva ciudat și de bună samă neînțeleș de popor — se vedeau jucători de șah și o popicarie!

A șaptea icoană înfățișă scene din viața boierilor: în fund, pe un fânaș, se ridică o casă boierească, iar în grădina cu flori se primblă boieri și cucoane moldovene, în urma cărora pășesc două slugi. În josul icoanei e chipul unui vizitiu care duce pe stăpânii săi într'o butcă trasă de șease cai...

Seara pe la 6 ceasuri, când se îngână ziua cu noaptea, începură să licărească cele dintâi lampe și să răsune goarneau de pe foișor: fanfara regimentului Nugent cântă un marș,

iar afară, în tabără, unde ardeau focurile, se deslușeau sunetele înăbușite ale meterhaneli. Vinul curgea în belșug, iar poporului i-se împărți din nou carne friptă și pâne. Arcul de triumf, cele două intrări din față, copacii pentru acățarat și îndoita îngrădire a pieței de serbare străluceau în lumina orbitoare a 5000 de lampe, iar la locuința lui Spleny ardeau 30 de felinare de tinichea, vâpsite cu roș și alb, și toată strada principală, începând dela arcul de triumf și până la cele 4 schele, eră luminată cu 60 de felinare și masalale.

Cernăuțul eră împodobit sărbătorește. Înaintea caselor se ridicau arcuri, iar deasupra ușilor atârnavă frunzare și ghirlande de flori, pajuri duble sau inscripția: „Trăiască Maria Theresia și Iosif al II-lea.

Ceva mai târziu începù să curgă lumea spre podurile cu mâncare și cu băutură, căci aici se aprinsese un foc de artificii pentru desfătarea mulțimei bete de bucurie, de cântece și de vin.

Nici jocul n'a lipsit în sara aceea : în locuința guvernatorului împărătesc eră bal pentru

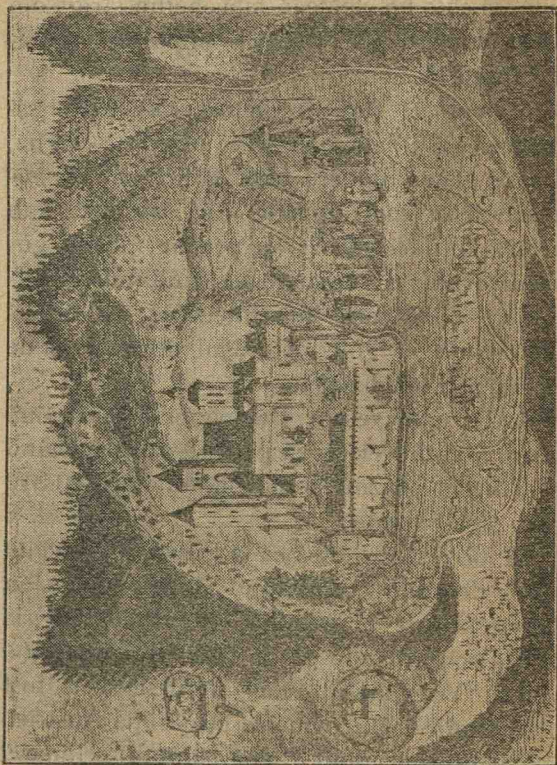
magnații poloni și ardeleni. Boierii moldoveni, despărțiți de subțiratecii străini, jucau jocuri de-ale lor în sala cea mare, unde puteau să-și facă cheful după obiceiul țării, sărind și chiuind în voie. Mazilii și ruptașii petreceau în magazinul cel nou, iar prostimea afară, pe când jidovii se 'nvârteau și ei într'o colibă de crengi făcută anume pentru dânșii. Abià aici li s'au împărțit și lor bani. Veselia cuprinsese toată lumea, încât nici hoții nu s'au atins de avere străină, de oarece și ei erau amețiți de-abinele. Sus pe deal, în tabără, ardeau focuri, trâmbițau goarne sau cântau muzici, iar jos în orașel se plimbă mulțimea pe ulițe cu tarafuri de lăutari de la casă la casă. Pe la miezul nopții se potoli totul: luminile și masalalele se stinseră, numai felinarele mai ardeau în noapte. Rar unde mai auzai vâlmășagul mulțimei, căci poporul se culcase prin birturi și conace, pe drumuri sau în casele târgoveților cernăuțeni. Numai zingănitul armelor se mai deslușia pe ulițe, căci străjile și patrulele umblau necontenit încolo și încoace; caii nechezau câte odată, lovind pământul cu co-

pita, și câte un cetățean mai chefliu strigă din când în când „să trăiască împăratul și împărăteasa!“...

A doua zi (în 13 Octomvrie) primi și oastea — 1697 de oameni la număr — carne, vin și pâne. Soldații n'au putut să se vesească în ziua trecută, căci au stat sub arme. Intr'aceeaș zi au predat mazilii guvernatorului o scrisoare de mulțămire și supunere către casa împărătească, iar la 14 Octomvrie se goli tot orașul de oaste și de numeroșii săi oaspeți.

Astfel s'au veselit Bucovinenii și străinii acum o sută treizeci și patru de ani, costând acel uriaș praznic la mormântul țării 20.312 cor. și 20 bani.

Se povestește însă că la Putna, în vechiul lăcaș de odihnă al Marelui Ștefan Vodă, s'au arătat semne în noaptea de 12 Octomvrie 1777, schimbându-se la față, de întristare, chipul Voevodului, căci nefirească a fost acea alipire a Bucovinei la împărăția Austriei.„la miezul nopții, Buga, clopotul cel mare, a început să sune de sine, întâiu încet, apoi tot mai tare și mai tare.

Mănăstirea Putna (în sec. XVIII).

„Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului, ce crește treptat, biserica se luminează de sine înăuntru de o lumină stranie și ne mai văzută. Călugării coborâră într'un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii.... în acea clipă clopotul tăcu, și în biserică eră întuneric des. Candelile pe mormântul lui Vodă se stinseră, deși avusesse untdelemn îndestul.

„A doua zi Voievodul Moldovei eră atât de mohorit și de stâns, încât pentru păstrarea memoriei lui, un călugăr ce nu știă zugrăvi, a făcut copia, ce există astăzi.

„Aprinde-se-vor candelile pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?“¹⁾

1) Mihail Eminescu, Nuvele, Iași, pp. 156-7.

II.

Aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou dela Zolkiew la Suceava

(1783)

Amintirea atâtor bărbați însemnați ai neamului nostru și atâtea întâmplări vajnice din trecutul Românilor sunt legate de istoria moaștelor acestui sfânt, care este patronul ocrotitor al Bucovinei, încât trebuie numai-decât povestit în istoria acestei țări măcar modul cum s'au adus aceste moaște din Galiția înapoi în Bucovina, ocupată abia de câțiva ani de către împărăția Austriei.

Moaștele sfântului Ioan cel Nou, care s'a născut în Asia mică în orașul Trapezunt și a suferit chinuri de mucenic pentru credința lui cea tare în Cetatea-Albă, au fost aduse din acest oraș la Suceava de către evlavio-

sul domn al Moldovei Alexandru cel Bun cu mare alaiu, în 1402, și așezate în biserica Mitropoliei, unde au stat multă vreme, până ce, după strămutarea scaunului domnesc din Suceava la Iași, în 1564, au fost duse și ele în noua reședință.

Dar la anul 1686, când s'a coborât în Moldova din pământul Țării leșești (Polonia) trufașul craiu Ioan Sobieschi cu toate oștile sale de s'a răsboit cu Cantemir-Vodă, pustiind toată țara și arzând târgul Iașilor, fugit-a atunci din Iași, împreună cu Craiul, și Mitropolitul Dosoftei, de frica Turcilor și Tătarilor uniți cu oastea lui Cantemir, luând cu sine moaștele împreună cu toate odoarele și hrisoavele Mitropoliei și ale Sfântului, așezându-le mai întâiu în orașul galițian Striji*), iar mai pe urmă în Zolkiew, unde au rămas până la anul 1783.

Nu multă vreme după ocuparea Bucovinei de către Austria, și-a ridicat poporul românesc glasul, în frunte cu episcopul Dositei Herescu și cu generalul Enzenberg, cârmui-

*) In limba polonă se citește *j*, ca *i*.

torul țării Bucovinei pe vremea cea, și au cerut înapoi moaștele și odoarele cele de preț — după cum se și cădeă; dar călugării basiliani din Zolkiew, păzitorii raclei Sfântului, împreună cu episcopul gr. cat. Bielanski, care aveă pe partea sa și cărmuirea din Galiția, s'au împotrivit din răspunderii cererii drepte a Bucovinenilor, și abia după multe certe între amândouă țările, a hotărît Consiliul de războiu al Curții împărătești din Viena, mai întâiu în toamna anului 1781, iar mai târziu odată pentru totdeauna în 15 Aprilie 1783, ca sfintele moaște să se dea iarăș Bucovinenilor.

După hotărîrea Curții din Viena, cu vr'o trei luni mai târziu, a mers, în anul dela mântuirea lumii 1784 în 15 și 16 ale lunii lui Iunie, Iosif al II-lea, împăratul Austriei, pe la marginea Cordonului (Bucovinei), — poate ca să vadă hotarul, poate ca să cunoască țara cea nouă alipită împărăției sale, — și a venit și prin satul ce se numește Bosanci și de acolo mergând și la Suceava, că nu este departe acel sat de târgul Sucevei, a intrat în biserica fostei Mitropolii, și privind

Aducerea moștelor Sf. Ioan cel Nou la Suceava (1402).

în toate părțile, văzù între altele și locul în care fuseseră așezate mai înainte moaștele Sfântului Ioan cel Nou, și l'a întrebat pe episcopul Rădăușilor, Kir Dositei Herescu: „Ce loc este acolo ?“ Episcopul i-a răspuns, zicând : „Acolo au fost așezate moaștele Sfântului Ioan cel Nou“. Împăratul, care știa de cererea Bucovinenilor și hotărîrea Consiliului de războiu al Curții din Viena, răspunse : „Iarăș acolo, aducându-se, se vor așeză“.

Episcopul îl chiamă la sine pe ieromonahul Iosaf, proegumen al mănăstirii Putna, în care-i înmormântat Ștefan cel Mare, voevodul Moldovei, și-i porunci să se gătească a merge la cetatea Zolkiew pentru aducerea sfintelor moaște.

Părintele ieromonah Iosaf se pregăti repede de cale și porni către Țara leșească (Galiția) spre cetatea Liovului, și într'o Duminică, în 30 zile (st. n.) ale lunii lui Iunie, ajunse acolo, fiind și Meletie arhimandritul mai înainte trimes pentru această pricină. În cetatea Liovului se află pentru puțină vreme și împăratul Iosif al II-lea, care pc-

runci ca două regimente de ostași să meargă de cu bună vreme la cetatea Zolkiew, în care se aflau sfintele moaște, într'o mănăstire a călugărilor basiliani, pentru ca să nu se facă vre-o tulburare în norod.

Acea mănăstire eră drept-măritoare, adică de legea noastră, pe vremea când s'au furat sfintele moaște în anul 1686.

Deci pornindu-se trimișii și ajungând într'o mahala a unei biserici asemenea basilienescă dela marginea cetății Zolkiew, au aflat toată cetatea înconjurată de străjile celor două regimente, cari străji erau atât de sus așezate, încât se puteau vedeà una pe alta. Și eră dată poruncă împărătească să steie tot norodul închis prin case, iar care va ieși afară, să fie împușcat de străji.

Zăbovind numiții trimiși la locul acela până la miezul nopții, li s'a poruncit apoi să pornească cu butca cea gătită anume spre luarea raclei Sfântului. Și așa la miezul nopții au purces cu butca prin întuneric, fără de nici o lumină, petrecuți numai de un Grec care-i călăuzià. Ajungând cu toții la întâia strajă, cea nemțească, și înconjurân-

du-i straja, a vorbit acel Grec, care erà povătuitorul părinților cu mai marele străjii, și îndată i-a slobozit straja. De acolo mergând înainte și trecând prin alte străji, cari nu le-au spus nimic, au intrat pe poarta cetății, și mergând către biserică în care se aflau sfintele moaște, au dat peste altă strajă, care întrebându-i ce caută, i-a răspuns că au venit să-l iee pe Sfântul Ioan. Și i-a întrebat mai marele străjii: „Dar puteți să-l luați?” Ei i-au răspuns: „Putem, că avem poruncă împărătească“.

Deci îndată i-a lăsat, și mergând ei printr'o boltă la o ușă, au aflat acolo două catane (soldați) cu puștile în spate, cari i-au oprit puțin, până s'a dus unul dintr'înșii unde erà arhimandritul basilianilor sub pază împreună cu toți ai săi și i-a dat de știre. Și fără zăbavă au venit doi basiliani cu două făclii de ceară aprinse și îndată au intrat în biserică, unde au aflat pe un comisar împărătesc cu vre-o treizeci de ofițeri stând împrejurul Sfântului, toți cu capetele desco-perite. Comisarul și ofițerii se deteră în lături dinaintea călugărilor ce se apropiau de

racla Sfântului, care slujă în loc de pristol, de făceau basilianii liturghia pe dânsul. Pe raclă se aflau cinsprezece sfeșnice cu făclii, iar la picioare ardea o candelă mare de argint, și luând călugării toate sfeșnicele de pe raclă, au cerut cheia raclei și descuind-o, au ridicat capacul, pe care atârnavă pe dinăuntru câteva lucruri de argint: inimi, ochi, picioare, mâini și alte lucruri de preț, pe care le jertfiseră cei ce au avut boale și vătămături la aceste părți ale trupului lor și s'au vindecat mai pe urmă cu rugăciunile Sfântului Ioan. Mai eră încă în raclă și un blid de argint, pe care se află scris cu slove de aur: „Vasile Voevod, Domn al țării Moldovei“. Iar banii cari s'au aflat în acel blid s'au dat călugărilor basiliani. Și făcându-se catastih de toate argintăriile câte s'au aflat în raclă, au încuiat-o iarăș cu încuietoarea ei. Numeroasele hrisoave domnești însă, uricele de danii și întăririle, cari erau proprietatea vechii Mitropolii și se aflau pe atunci în arhiva principilor Radziwill, sunt pierdute până în ziua de astăzi, afară de patru scrisori traduse în nemțește.

Ridicându-se racla de către patru Greci papistași, cari merseră cu părinții cei trimiși din Bucovina, unul din călugării basiliani a oprit racla, și atunci un comisar împărătesc l'a întrebat de pricina opririi : „Alta nu este nimic, domnule, fără numai cerem sinet (revers) dela comisarii Moldovei*), ca nu cumva după vremi să ni se mai ceară vre-o dată sfintele moaște“. Deci socotind comisarii că este cu cale cererea lui, au făcut sinetul, și iscălindu-se într'însul Meletie arhimandritul și proigumenul Iosaf, și punându-și pecețiile lor, i-au dat basilianului sinetul cerut. Și îndată au ridicat sfintele moaște și au ieșit din biserică, punând racla în butca cea gătită spre această slujbă, și venind la poarta cetății, unde așteptau cei treizeci de husari călări, i-au aflat tot după cum i-au fost lăsat. Leșind pe poartă cu toții, îndată au înconjurat husarii butca : cincisprezece de-oparte și cincisprezece de alta, și s'au pornit împreună cu cei ce duceau moaștele, și mergând până la un han, care erà aproape de Liov cale ca de jumătate de

*) Bucovinei.

ceas, i-au întâmpinat un trimis dela comanda generală din Galiția, cu poruncă ca acei treizeci de husari să se întoarcă înapoi, iar părinții călugări cu sfintele moaște mergând singuri, au intrat în cetatea Liovului. Tocmai atunci ieșîă pe altă poartă împăratul Iosif al II-lea ca să meargă la orașul Brody. Arhimandritul Meletie cu proigumenul Iosaf au mers la Comanda generală anunțând că au sosit cu sfintele moaște, și atunci li s'a dat încuviințare să rămâie pînă a doua zi, când au plecat mai departe. Butca cu racla Sfântului mergea înainte, iar în careta din urmă călătoriau cei doi părinți, și trecând printr'o adâncătură a Liovului, au ieșit din oraș, fără să-i cunoască nimeni, și au ajuns pînă la un târg ce se chiamă Flumaci, unde-i întâmpină o poștă trimisă dela Dosoftei episcopul Rădăușilor, ca să cerceteze unde se află trimișii, și ori de s'au luat sfintele moaște. Răspunzându-i-se la toate întrebările, s'a întors poșta înapoi.

A doua noapte au ajuns la alt târgușor mai puțin însemnat, unde au întîlnit pe secretarul Mihalache, venind iarăș în poștă

trimis fiind de episcop. Apoi s'a făcut rânduială de li s'au dat câte șapte husari, și purcezând în ziua aceea mai depate, au sosit până aproape de hotarul ce desparte Țara leșească (Galiția) de Bucovina. O mulțime nenumărată de popor urmă îndărătul butcei cu racla Sfântului, încât pentru ținerea bunei rândueli a trebuit să li se mai deie părinților călugări încă șapte husari din Sniatin. Lângă pârâul Colacin, care desparte Bucovina de Galiția, au aflat nenumărate corturi întinse pe șes, în cari se adăposteau boieri, târgoveți, țărani, călugări și preoți ce așteptau împreună cu episcopul Dositei sosirea moaștelor. De astă parte, în Bucovina, lângă satul Orășeni, se mai aflau și 153 de ostași călări și pedestri sub comanda căpitanului Syll, cari petrecură 5 zile în tabără, așteptând sosirea călugărilor cu Sfântul.

Voind să treacă părinții cu racla peste hotar, i-a oprit episcopul Dositei, zicându-le să aștepte până ce va sosi și generalul Enzenberg, cârmuitorul Bucovinei. Acesta veni îndată, înconjurat de ostași călări, și trecând preoții racla peste hotar, s'au slobozit în

semn de bucurie și în cinstea Sfântului ca la 60 de tunuri.

Racla fu înconjurată acuma de toată ostășimea și de cei 204 de preoți, cari cântau cântări bisericești, iar în răstimpuri se auziau trâmbițările gorniștilor și durăirile toboșarilor tot drumul până la Cernăuți, unde ajunseră în 10 Iulie, în ajunul Sânt-Pietrului.

Toți cernăuțenii și oastea le ieșiră înainte slobozind multe tunuri din dealul Cernăuților. Și mergând prin târg, au așezat moaștele în biserica Sf. Treimi, zidită de marele medelnicer Ilie Herescu, fratele episcopului.

Iar în 25 Septemvrie au fost puse în locul lor de mai înainte, adică în biserica Mitropoliei din Suceava, unde stau până în ziua de astăzi, de călătoresc de două ori pe an peregrini din toată Bucovina, din Galiția, din Ardeal și din România, ca să se închine acestor moaște făcătoare de minuni.

III.

De prin anii 1848 și 1849.

... Nu-i mult de atunci: vor fi vr'o șasezeci de ani și mai bine. Și acum mai aflî bătrâni de aceia cari au văzut cu ochii lor acele vremuri de greă cumpănă prin care a trecut mult încercata noastră țară. Dar tinerii — oameni noi pe acest pământ vechiu — nici nu visează de suferințele strămoșilor noștri, căci prea ușoară li se pare viața și prea sunt multe ale ei mometele.

Eră pe vremea când nu se încuibaseră atâtea mode, nici sărăcie strașnică; când țăranul, deși iobag, nu luă calea greă a pribegiei spre America. Pe atunci deputații bucovineni din sfatul împărătesc din Viena erau cei mai mulți țărani, ca de pildă: Vasile Morgoș din Coț-

mani, Miron Ciupercovici din ținutul Humo-
rului, Vasile Cârste din Boian, George Timeș
de pe lângă Cernăuți și Mihai Bodnar din

MIHAI BODNAR

Fost deputat în camera imperială la anul 1848 și 1849.

ținutul Rădușilor. Nu erau tobă de carte, căci
învățaseră buchile dela dascălii ambulanți, cari

pribegiau pe la răzeși, pe la popi și pe la boieri, din casă în casă, dar totuș au lucrat pentru despărțirea Bucovinei din împreunarea necurată cu Galiția, au cerut slobozenia tiparului și au desrădicat boierescul, iar în sfatul împărătesc dela Kremsier au vorbit cu atâta dragoste și căldură despre durerile țărănimii împilate, încât toate gazetele nemțești și „Bucovina“ fraților Hurmuzachi scrieau că „deputații țărani din Bucovina își cunosc chie-marea“.

Nici poștă îndemânoasă ca acum nu se pomeniă, dar nici drumuri de fier, care să aducă străini în țara noastră; dacă aveai de trimes vești grabnice la prietenii din țară sau la cei din Moldova și din Ardeal, le trimeteai prin curieri sau stafete. Acestea erau niște căruțe cu două roți înalte, trase de cai iuți și pietroși, cari țineau lungă vreme la drum. În căruță, deasupra lăzii cu răvașe, ședeà curierul, pe pieptul căruia atârnă arciș o goarnă cu canafi și cu găitane negre-galbene, care sunt colorile împărății. Alături de curier, ghemuit într'un colț, îi ținea tovărășie un soldat înarmat până'n dinți, care erà pus spre paza scri-

sorilor și a banilor, căci erà mare primejdie să treci pe acele vremi prin codrii și zăvoaie pustii. Caii porneau la goană pe drumul de țară plin de hârtopi, iar curierul suflă în goarnă, ca să se ferească oamenii, și cu toate aceste se 'ntâmpla să fie zdrobiți călătorii ce nu se dădeau repede în lături.

Cale de o poștă, adecă atât cât puteà alergà o stafetă până să obosească caii, se află o stație. La stația poștei erà han pentru călători, grajduri pentru cai proaspeți și locuința poștașului. Aici dehămau curierii caii cei vlăguiți și luau alți olăcari, împărțiau și luau scrisori și îmbucau ceva pentru drumul cel lung. În Suceava erà poștăriță Popovicioaia, o văduvă bogată și frumoasă, care aveà poștă lângă biserica unită, două hanuri alătura și grajduri pentru vr'o treizeci de cai, frumoși și grași cum e linul.

Birjari cu trăsuri arcuite nu se aflau în Suceava, tot așa în toată țara Cordonului (Bucovinei). De plecai undevà la drum pe vreme lungă, năimiai un Jidov prăpădit — căci ei singuri erau cărauși — cu o haraba hârbuită, trasă de doi cai slabi, prin cari treceà

vântul, și acoperită cu o covergă veche, afumată. În coșul harabalei puneai fân sau paie, ca să nu te scuture așa de tare „rădvanul“, te rugai lui Dumnezeu să vii înapoi cu ciolanele întregi și haide băiete, căci bun e Domnul și meșter e dracul.

Dar să fi avut graba cea mai mare, trebuia să te supui toanelor cărăușului țău, căci îndată ce înseră și-l prindea sabășul pe cale, să-l fi tăiat pe jupân și nu se mișcă din loc. Dumnealui se opriă într'un sat sau la vr'un han jidovesc din câmp, își făcè rugăciunile de seară și apoi se culcà; iar ție nu-ți rămâneà alta, decât să înjuri toți patriarhii și bătrânii poporului lui Israel, începând cu Avram și sfârșind cu rabinul dela Sadagura.

Orașul Suceava nu erà așa ticsit de Jidovi ca acuma, căci până la anul 1848 n'aveau drepturi ca ceilalți supuși ai împărăției. Ei locuiau separați de ceilalți târgoveți, în cartierul lor numit „Ghetto“, unde mișunau ca viermii. La sărbători bărbații îmbrăcau caf-tane lungi, iarmurcă de mătasă și pălărie de catifea, iar în picioare pantaloni strâmți până la genunchi și colțuni albi. Fetele purtau

cordele cusute cu fir de aur și de argint, cațaveică cu blană, iar pe cap, dela tâmple'n sus, aveau niște coarne de argint groase de un deget și lungi de o șchioapă; grosimea și lungimea lor atârnă dela avuția celei ce le purtă. Astfel îmbrăcați ieșiau în sabăș sau în alte zile de sărbători la primblare pe stradă. Semnele până unde aveau dreptul să se plimbe, erau niște sârme de-acurmezișul străzii, ca la stâlpzii de telegraf. Și acuma se mai văd în Suceava semnele acele, și anume pe ulițele ce duc spre satul Bosanci, spre mahalaua Arenilor, spre mânăstirea armenească Zamca și spre gara Ițcani.

În partea târgului despre asfințit și miezul nopții era cartierul Armenilor pacinici, cari aveau casa cu cerdac dinainte și fete oacheșe și frumoase; ei erau negustori chiaburi și isteți, mai ales băcani, cu prăvălii în vatra târgului. Unii țineau și hanuri, precum și cofetării întocmite după gustul vremilor acele, unde vindeau înghețată, șerbeturi și plăcinte turcești, rahat, alviță, dulceață și alte bunătați. Ei singuri mai păstrasera vechiul port al ișlicelor, mari cât o baniță, de aveau ce

face haz târgoveții români; se îmbrăcau cu giubea și cu antereu și se încălțau cu târlaci, iar Armencele mai țineau în modă neîndă-mânosul crinolin ce'nfoiă rochia ca o turlă de biserică. Păcat că această nație de oameni, cu care se'nvoiau Români atât de bine, s'a stins încetul pe'ncetul, așa că acuma se află numai vr'o cincisprezece familii în vechiul lor cartier; mulți au sărăcit și au pribegit din pricina vestitelor incendii ce-au pustiit „târgul“ armenesc din Suceava în mai multe rânduri.

Români erau meșteșugari, împărțiți în bresle, bogați și ei, cu locuința în vatra târgului, nu ca acuma în mahalale și prin suburbii. Portul lor erà asemenea cu al Armenilor, afară de işlice. În mahalaua Cutului de lângă Areni erau și lucrători de pământ, iobagi ca și țărani. De-oparte, cam pe lângă biserica vechei mitropolii, undese păstrează moaștele Sfântului Ioan cel Nou dela Suceava, erau împrăștiate și vr'o douăzeci de fumuri țigănești, în care trăiau fierarii și lăutarii târgului. Nemți erau puțini și mai toți funcționari.

Paza oraşului erà încredinţată desetnicilor (poliţiştilor), înarmaţi cu săbii şi cu suliţi, iar la ţară ţineau ordine în public vatamanii (jandarmii călări). Pentru ţinutul Sucevei se alegeau numai doi vatamani; pe la anul 1848 erau rânduiţi firoşii Budean şi Rot, care erà Neamţ; aceştia cutreerău călări, zi şi noapte, prin toată împrejurimea Sucevei, ca să pedepsească cu bătaie pe clăcaşii ce nu ieşiau la robotă (boieresc) şi să bage hoţii în fiare. Purtau la oblânc două pistoale grele ferecate în alămuri galbene, la şold aveau sabie şi'n spate puşcă lungă cu cremene. Dimpreună cu mandatarii, cari erau notarii dela sate, băteau ţăranii la scară cu harapnice de piele, încât le sfâşiau bucăţi de carne de pe trup şi veneau câinii să lingă sângele de sub scară.

În Suceava oamenii trăiau în pace şi se'nvoiau bine între olaltă, dar în anul 1847 nu se făcuse pâine în ţara întreagă şi de aceea erà mare groază de foamete. În anul următor dădù o secetă cumplită, de secară toate izvoarele şi fântânile, până şi cea dela Areni dimpreună cu şipotul oraşului, a cărui apă vine pe sub pământ tocmai de pe dealul

Tătărașilor. Mai rămăsese numai fântâna din ograda mănăstirii Zamca, cu apă destulă și rece cum nu afli pe toate meleagurile acele. Pe cer se iviră semne: stele, cu coadă și pânze de foc ce fluturau noaptea dinspre asfințit. Zodierii și vracii, cari totdeauna au înfricoșat lumea cu porogăniile lor, ziceau că au să vie peste țară multe plăgi: lăcuste, foamete, boale și la urmă chiar războiu. De astă dată li s'a împlinit prorocia.

Deodată cu vânturile cele calde ce băteau din jos, veniră roiuri mari de lăcuste. În ziua când s'au ivit, eră o arșiță grozavă, de nu puteai merge desculț pe drum, căci te frigea colbul. Iată însă că fără de veste se întunecă soarele deabinele, iar oamenii auziau prin văzduh pârâiri ca de trestie uscată când o calci cu piciorul: pe sus treceau noui grei de lăcuste înspre văile Siretului, ale Prutului și ale Nistrului, unde au ros alătura cu pământul cele din urmă rămășițe de holde. Pe țarinile Sucevei nu s'au lăsat, căci sburau prea sus, numai cele obosite de îndelungata cale peste țări și ape, căzură la pământ. Oamenii le luă în mână, privindu-le cu mirare,

căci pe aripele lor aveau niște semne ciudate. Toți ziceau că-s slove; unii mai fricoși și bisericoși, credeau că sunt slove trimise din cer ca să se pocăiască oamenii; alții iarăș, cari auziau și toaca din cer, socoteau că-i vre-o scrisoare dela vre-un fel de oameni, căci ziceau ei: pe podul pământului sunt multe feluri de nații și de limbi, și anume în toată lumea sunt șaptezeci și șapte și jumătate de nații: șaptezeci și șapte sunt nații întregi ca și noi, iar jumătate de nație sunt Țigani. De aceea oamenii căutau cărturari bătrâni să le deslege slovele acestea. Și cine erà mai iscusit cărturar în Suceava, decât Serafim Cărășel, diacul dela biserica Sfântului Neculai, care „știa limbă“ și ținea gazetă? Umblase lumea în lungiș și în curmeziș, când fusese douăzeci de ani cătană la împăratul; a fost cu împăratul Napoleon Bonaparte în țara Moscalului și a Praisului, apoi se bătù în oastea împăratului nemțesc dela Beciu cu Franțujii, ba fusese chiar și în Paris. Dar Serafim erà un pezevenchiu și jumătate, care știa să scape din încurcală, spunând că nu-i bine de cercetat voința lui Dumnezeu,

și că el se teme să nu-l trăsnească din senin, dacă va deslega slovele cele ciudate.

Din pricina secetei — căci nu plouase de lungă vreme — și a lăcustelor, izbucni o foamete cumplită. Mai ales în nordul Bucovinei oamenii mâncau acum de luni întregi mă-măligă cu jir măcinat și amestecată cu rugătură de fierăstrău. De băut beau apă fiartă cu ciocani de păpușoiu. Zile întregi rătăceau pe câmpii după macriș și prin păduri după jir. Mai târziu, când bântuia războiul între Unguri și între împăratul, se urcase prețul bucatelor grozav de mult, și eră și lipsă de bani, căci „toți banii de aur și argint erau trimiși în țara Talianului și la Ungur“, cum ziceau bătrânii. Nici bani mărunți nu erau în țară. Pe atunci umblau niște bancnote de hârtie în preț de un franc, care se chemau un „leu șain“. Spre a se ajuta, la nevoie, oamenii rupeau o astfel de hârtie în patru părți și un șfert se chema grivnă: cele ungurești erau roșii, iar cele împărătești negre.

Pe lângă toate aceste nenorociri mai veni și holera să nimicească ce a mai rămas pe urma foametei. Cumplita boală izbucni mai

întâi în Galiția, de unde se răspândi cu iuțeala fulgerului și în Bucovina. Vânturile cele calde duceau germenii bolii prin toate colțurile țării. Dar mai aprig bântuia în Suceava, unde muriă tot al doilea om, până și copiii. Cioclii umblau prin oraș cu căruțele lor negre, dela casă la casă, și întrebau ori de nu sunt bolnavi sau morți în familie, ca să fie îndepărtați din mijlocul celor sănătoși.

Spre a nu se molipsi, oamenii se afumau cu băligar de vită și cu ierburi uscate, iar dinaintea ușii se află un hârgău cu apă, peste care trebuia să treacă fiecare, când intră în casă. Se iscă atunci zvonul că holera e o femeie cu părul despletit, frumoasă, dar palidă la față, și umblă pe hotare, arătându-se străjerilor noaptea. Dacă o primești și-i dai de mâncare, apoi nu se atinge de căsenii tăi; iar dacă o alungi, trebuie numaidecât să-ți moară cineva. Iată însă că atunci se rătăci prin târgul Sucevei — Dumnezeu știe de unde — un bătrân voinic și roșcovan la față, ce colinda din casă în casă și învăța lumea să fiarbă spini albaștri de holeră și să bea fiertura, ca să scape de boală. Oa-

menii îl ținea de sfânt și nimeni nu-i ieșea din cuvântul lui. Cu apropierea toamnei, se schimbă boala și nu era așa de primejdioasă: rar unde se auzia că a picat cineva. Iarna apoi puse capăt acestei plăgi, care se cerase așa de crud în rândurile omenirii.

Dela o vreme se zvonì prin Bucovina că în Țara franțuzească și pe la Viena e prăpădenie, se surpă temeliile drepturilor boieresti, că „dobitocul“ de țăran cere și el să fie om, că se pustiesc și se ard moșiile domnilor și curge sânge... Sucevenii se strângeau cînduri pe drumuri, vorbeau, șopteau și clătinau din cap. Tot la zece zile venia stafeta cu gazetele dela Beci și dela Cernăuți, cu foi volante și cu lexicoane întregi, în care li talmăcia pe înțelesul tuturor ce-i avea „constituție, parlament, deputați“ și alte bazaconii, despre care nu auzise neam de neamul lor. Și în Bucovina erau nemulțumiți țăranii, căci multe din jalbele trimise la împărăție, prin deputații țărani, n'au fost ascultate. Se mai povestea iarăș că în munții huțanești se ridicase „craiul“ Cobiliță cu Huțanii săi, pustind și arzând moșiile domnilor, că ar fi ținut la

Vijnița o adunare numeroasă de Huțani, că scotiă vornicii (primarii) din vornicie și puneă alții în loc, luă bir câte o dimirlicie de pōrumb și douăzeci de creițari de om, și precum că s'ar fi cu o gardă de Huțani tineri, inarmați cu ciomege și cu sulii. Ba ce-i mai mult, că ajută pe Unguri pe sub mână împotriva împăratului, care trimese oaste să răscolească munții huțânești și să-i spânzure pe buntujnicii de Huțani. Chiar Cobiliță singur a murit de ștreang mai târziu. Și colonia ungurească Hadicfalva de lângă Suceava se răscolase, așa că groaza de năvala țăranilor în orașe creșteă pe zi ce merge. Mai ales Jidovii se boceau de frică pe străzi, își strângeau catrafusele ca să plece, dar tot pe loc rămâneau.

Pretutindeni eră clocot și fierbere mare și toți așteptau să se surpe temeliele lumii celei vechi și să răsară alta nouă. În Moldova, la Iași, se ridicară boierii cei tineri contra stăpînirii, dar fără ispravă, căci mulți au fost prinși, iar alții trimiși în surgiun. În Bucovina se dăduse poruncă pe la toate cerdacurile din țară, ca să lase granița deschisă

pentru toți boierii fugari din țara Moldovei. Neconținut soseau în Suceava peste graniță bejenari în chervane grele brașovenești, ferecate cu lanțuri și înconjurate de feciori călări și înarmați până în dinți. Stăteau o zi două în Suceava, se închinau la moaștele Sfântului Ioan, se îngrijeau cu de ale gurii, și apoi carele greoaie plecau scârțâind spre Cernăuți, unde casele marelui vornic Dexachi Hurmuzachi îi găzduiau mai pe toți boierii fără țară. Acolo petreceau: Vasile Alexandri cu fratele său Iancu, apoi Domnitorul de mai târziu Alexandru Cuza, Costache Negri dimpreună cu două surori ale sale, care erau călugărițe, Kogălniceanu, principele Moruzi, George Sion, cântărețul limbei românești, și atâția alții. În tovărășia acestora mai veni și Aron Pumnul, luminătorul Românilor bucovineni, care, rupt de oboseală și slăbit în urma boalei de holeră de care suferise, numai cu mari greutate putu trece granița dinspre Moldova, intrând în puterea nopții în Cernăuți. Și George Bariț, liberat de familia Hurmuzachi din ghiarele sbirilor lui Barco, află refugiu în „sânul lui Avram“, —după cum

numiauurgiuniții casa bătrânului și bunului Doxachi.

În toate diminețile, bătrânul Doxachi Hurmuzachi, îmbrăcat în antereu și cu giubea, cu fes pe cap și încins cu un șal de mătăasă, încălecă pe un cal focos ce jucă sub călăreț și colindă pe la conacurile boierilor pribegi, chiemându-i la cafeaua de dimineață cu cuvintele poetului Alexandri:

„Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare, N'auziți prin somnul vostru acel glas triumfător? etc.

De altfel nu le mergea rău pribegilor, ci dimpotrivă, după cum ne povestește Iraclie Porumbescu, surgiuniții petreceau foarte bine în Cernăuți, numai în banchete și petreceri, de s'au fost spăriat Cernăuțenii de galantomia boerilor „valahi“.

Alte dăți mergeau în cete prin grădina publică, cuprinși pe după cap și cântând Marsilieza, de se uitau trecătorii cu gurile căscate după dânșii.

Pentru că în țară eră puțină oaste și n'avea cine să ție ordine în publicul ce părea foarte agitat, se formară garde naționale prin toate

orașele. În ziua în care se răspândi vestea că și Suceava are voie să-și facă o gardă națională de cetățeni, colindă pe ulițele târgului un crainic însoțit de un toboșar și de un gardist, ce poftiau lumea să intre în gardă. Cetățenii lăsară teșghelele, calupul și acul și alergară de bunăvoie în rândurile gardiștilor. Mai ales erau mulți Români și Armeni tineri, cari stăteau alături cu bărboșii staroști de isnafuri sau bresle. Căpitanul întregii gărzi era berarul jidov Fischhoffer, scurt și gras cât o bute. Garda era împărțită în două părți: o parte se deprindea în meșteșugul armelor pe imășul Mirăușilor, sub conducerea lui Fischhoffer, cealaltă însă în târgul vitelor de lângă Areni, sub ascultarea lui Serafim Cărășel, diacul dela biserica Sfântului Nicolai. Uniforma gardiștilor era: pantaloni surii de dril, tunică albastră cu parole roșii, adică cu colorile țării; pe cap purtau o pălărie mare calabreză, cu un fionc roș-albastru, cu pănaș și cu numărul companiei. Cei mai mulți aveau săbii și suliți și numai foarte puțini se procopsiseră și cu o pușcă ruginită sau cu o pereche de pistoale vechi. Pe dealul Tătăra-

Frații Hurmuzăchești.

șilor se uniau amândouă companiile și făceau „manevre“. La început îi muștruluiă Fischhoffer pe toți gardiștii, dar mai pe urmă nu voiră să asculte de Jidov, care nici nu se pricepea la comandă, și de aceea îl aleseră toți într'un glas pe Serafim Cărășel căpitan, care cunoștea meșteșugul armelor în fel și formă.

Indată cum veni diacul la cârmă, puse numaidecât pe gardiști să meargă în pas alergător, spre hazul tuturor, căci fostul căpitan, gras cum era, de-i atârna bărbia peste guler, rămâneă totdeauna în urmă gâfâind. Noaptea patrulau pe stradele din vatra târgului și pe la mărgini, dar de cele mai multe ori se înfundau în vre-o cârșmă „la șapte draci“ și „la Craiul negru“, unde cinsteau vin de contrabandă adus din Moldova și ascultau palavrele lui Serafim Cărășel, care, după cum zicea el, numai în piatră seacă n'a fost.

În Cernăuți și seminariștii și liceenii din clasele superioare făceau parte din garda națională a orașului.

Viața în Suceava era foarte neliniștită, mai ales în zilele de târg, Joia și Dumineca.

Pe piață la „Bărbunc“¹⁾ se auzia cântând muzica, iar lumea năvălia ca la comedie într'acolo. În mijlocul pieței stă la o masă ofițerul „Bărbuncului“ c'o condică lângă dânsul și cu o lădiță plină de bani, iar jos se află o ladă mare cu chipie ostăsești. Prin prejur jucă o roată din cei mai frumoși și mai voinici soldați minunate jocuri de prin țări străine și laudau viața din tabără; nu lipseau nici vivandiere frumoase, care închinau cu plosca plină de vin la toți voluntarii recrutați și se sărutau cu dânsii. Lumea se feriă de „Bărbunc“ ca de foc, dar totuș erau unii cari cădeau în capcană, căci inimă de piatră să fi avut și tot nu te-ai fi stăpânit, când vedeai cum cătanele luau la joc pe cele mai frumoase fete din împrejurime, ca să atragă feciori. Iar mulți dintre aceștia aveau draguțe și nu puteau suferi ca ele să joace cu cătanele cele străine, de aceea se prindeau și ei în joc lângă dânsesele. Jucai un joc, două, apoi doi căprari cât bradul te

¹⁾ Bărbuc înseamnă recrutare și vine dela cuvântul nemțesc Werbung.

duceau de subsuori cu vorbe dulci la o vi-
vandieră, care te cinstiă din ploscă și-ți de-
deă buzele ei suptiri și roșii. Ofițerul îți
puneă pe dinapoi șapca 'n cap și erai de
acum vrând nevrând cătană la împăratul.
Scumpă însă eră pe atunci sărutarea unei
guri frumoase, căci doisprezece ani trebuiai
să porți ranița împărătească în spate tocmai
prin fundul lumii, pela Beciu (Viena) și în
Lombardia. De aceea volintirii erau bociți de
neamurile și de drăguțele lor ca și morții.
În vremea asta, vestita bandă a lui Grigore
Țiganul ziceă să-ți rupă inima, iar feciorii,
după ce erau jurați sub steagul cel mare ce
flutură în mijlocul pieței, se cuprindeau de
după cap și cântau din gură, însoțiți de
plânsul nevestelor și al drăguțelor :

Vino mândră pân'la cruce
De vezi Neamțul cum ne duce,
Că ne duce ca pe boi
Și ne tunde ca pe oi,
Ne-aruncă păru'n gunoi,
Vai, săracii, vai de noi !..

Aveă toată dreptatea, bieții, să se vaiere,
căci grea eră slujba cătăniei pe vremile acele,

și cea mai mică greșală o pedepsiau Nemții cu „stroiul“. Pedeapsa asta crudă se aplică în modul următor : pe toloacă sau într'o ogradă se așezau ostașii, cincizeci sau o sută la număr, în șiraguri, formând o uliță strâmtă. Dinaintea lor țineau cu stânga pușca, iar în dreapta aveà fiecare câte o nuiă de loză. Cel ce aveà să treacă prin „stroi“, își desbracă trupul de sus pân' la brâu, și pășià dela un capăt la altul al uliței, ca să aibă când să-l croiască fiecare soldat cu nuiăua peste spatele goale. Dacă cel pedepsit pășià dintr'un capăt, atunci în partea opusă băteà un tambur toba, ca să nu se audă strigătele de durere ale osânditului : tot astfel băteà toba alttoboșar, când osânditul se întorcea înapoi.

Drumul încolo și înapoi se numia o „uliță“. Cătanele mai bătrâne, cari nu erau așa de haine la inimă ca tinerii, rupeau nuiăua de se țineà numai în coajă și în locul rupt puneau policarul dela mâna dreaptă, așa că varga se îndoia tare când loviau pe cel bătut, însă nu-l dureà mai deloc. După ce făcea osânditul ulițele hotărîte, i se puneà pe

spate o prostire înmuiată în slatină, ca să scoată „focul“ dintr'însul și ca să nu leșine sau să piardă sânge prea mult.

În mijlocul gălăgiei iscate din pricina „Bărbuncului“ se opriă câte o stafetă cu caii plini de spume, ce aducea vești din împărăție și de pe câmpul de războiu din Italia. Se adevărase în fine vestea că „craiul“ Kosuth se ridicase împotriva împăratului cu oaste, că în Țara ungurească e resmeriță strașnică, împăratul e dovedit și Ungurul vrea să intre în țară.

Urmarea a fost că se desrădicară gardele naționale și se confiscară toate armele, căci peste întreaga țară s'a fost decretat stare de asediu. Eră oprit chiar de vândut seceri, topoare și furci, iar oamenii n'aveau voie nici măcar să poarte cuțite lungi de vânătoare pentru spintecat cerbii. Dela zece ceasuri seara trebuiau să fie toate ușile închise și lumina în casă stinsă; pe uliți umblau patrule de cătane, cari împrăștiau orice strânsură de oameni, chiar ziua în amiaza mare. Petrecerile aveau să dureze numai până la miezul nopții și atuncia încă în prezența

mai multor vătăjei. Pașapoartele bejenarilor ce treceau granița în Cordon erau foarte minuțios revizuite. Țăranii cari aveau trăsuri trebuiau să meargă la „Voșpont“¹⁾ și să ducă merinde cătanelor. Cei ce se codeau, căpătau cătane jecuți (executori) în casă, până erau siliți să plece cu carul. Carele aceste erau greoaie și aveau două proșapuri : când se apropia dușmanul dintr'oparte, oamenii dejugau boii și-i puneau la proșapul dindărăt, căci din pricina drumului celui rău nu eră chip să întorci carul.

Ca din senin se răspândi într'o bună dimineață vestea că oastea împărătească se bate cu „Craiul“ lângă granița Bucovinei dinspre Ardeal. De fapt însă se luptă colonelul Urban cu insurgenții generalului unguresc Bem. Urban avea puțină oaste, dar vitează, compusă aproape numai din grenadieri și grăniceri români. Despre acești Români vorbește Urban într'o scrisoare către maiorul Wieser, când zice : „Românii sunt oamenii dracului ; ei merg ca diavolii“. De

¹⁾ Vorspannwagen = care de transport.

fapt așa și erà : trupele de Români ale lui Urban făcuseră într'un singur marș, în aceeași zi, dela Dorna Candrenilor până la Murășeni șapte mile nemțești! Altă dată se lăți svonul că colonelul Urban s'ar fi retras dinaintea Ungurilor, cari au intrat pe pământul Bucovinei și că au ajuns până la Podul verde dela Dorna. O spaimă ne mai pomenită îi cuprinse pe cei dela sate; cei mai mulți îngropară averile în zemnice făcute în pământ și ascuseră banii sub cărămizile vetrei, apoi alergară cu pușinul avut ce-l puteau duce, spre munți. Urban însă cu cei 1800 de oameni ai săi și cu puțină artilerie a stat vre-o cinci săptămâni dela sfârșitul iernii anului 1848 în Câmpulung, așteptând ajutoare. După câteva isprăvi militarești s'a retras mai spre Vama, dar mulți feciori cădeau de lungoare (tifos) și afară de aceasta erau lipsiți de vestminte și de mâncare.

Sucevenii stăteau zi și noapte pe ruinele cetății, fumau și povesteau, ca oamenii ce n'au de lucru, când se întâmplă ceva strașnic, ci tâlcuiesc în fel și formă orice întâm-

plare sau veste cât de neînsemnată. De pe cetate se auzia noaptea când bătea vântul dinspre munți, cum bubuie tunurile lângă Prundul Bârgăului și Poiana Stampei; zice că cel ce aveã ochi buni zãriã cum se deschide cerul uneori, ca tăiat de o sãrmã de foc. Din oraș plecau noaptea boierii și neguțatorii cei bogați, încărcând scumpeturile lor pe care brașovenesți, ferecate cu lanțuri și apucau calea spre țara Muscalului, unde erã liniște, lãsând acasã numai slugile și odãile pustii. Sãracii însă, cari n'aveau ce pierde, rămaserã sã-și apere pãmântul, care la moarte aveã și așã sã le astupe gura cea flãmândã.

Dar iatã cã Muscalul se hotãri sã treacã granița cu oastea sa și sã-i ajute împãratului. Știrea despre asta venise încă prin Mai 1849, când se porunci ca în toatã țara sã se strângã proviziuni de fân, de ovãz, de pae, și sã se cumpere vite pentru injunghiare. Mai ales s'au adunat cantitãți uriașe de rachiu: în Suceava erau vre-o 3000 de vedre de rachiu pentru oștirea muscãleascã, cãci, dupã cum se știe, cãtanele sfintei Rusii sunt

bețivani de aceea care-și vând și nevestele pentru rațiu.

În ajunul zilei când aveau să sosească în Suceava Muscalii, umblă un pristav pe ulițe cu poruncă dela comună că a doua zi să nu treacă trăsurile și oamenii pe calea ce ducea spre Tătărași; să se strângă tărăbile de pe lângă drumuri, iar „plozii” să stea acasă, pentru ca să nu cadă în picioarele cailor. Orașul era bușit de lume streină, căci a treia zi era iarmaroc (bâlcu) și sărbătoare, anume Sf. Ioan cel Nou dela Suceava, care-i patronul țării, și de aceea se adunase mulțime de peregrini din țări depărtate. Tocmai dela Zolkiew din Galiția veniseră, pe jos și în trăsuri, Rusniaci, cu picioarele însângerate de cale; printr’aceștia se amestecau țărani din Maramureș cu sărici mițoase, Huțani unșuroși, ai căror picioari păreau însângerați, Lipoveni voinici în ciudatul lor port de pe atunci, cu pălării înalte cât o cofă și curmate pe la mijloc. Jidovi șireți și iuți cum e prâsnelul, cari amăgeau lumea cu marfă proastă: felurite

limbi loveau auzul și nenumărate feluri de porturi ciudate împeștrițau ulițele vechiului oraș. Prin spuza asta de oameni se furișau, tăcuți cu niște umbre, călugări în rasele lor cafenii, cu fețele smerite și uscate de atâta post și rugăciune, veniți de pe la mănăstirile din țară și dela Sfântul-Munte. Unii vindeau icoane ce 'nchipuiau muncile iadului sau județul din urmă, alții iarăș făceau negoț cu ierburi și cu „lacrămile“ Maicii Domnului, ce cresc pe sfântul mormânt din Ierusalim. Oamenii făcuseră greaua și îndelungata cale ca să se vindece la moaștele Sfântului de boalele ce-i chinuiau, să plătească slujbe pentru sănătatea lor și a neamurilor și să ducă cu dânșii câteva crengi verzi, de tei sau de plop, cu care va fi împodobită racla mucenicului. Orașul vuiă și se sbăteă ca o mare înfuriată, a cărei ape amenință să iasă din matcă.

Dimineața de 13 Iunie a anului 1849 eră frumoasă și senină. Orașenii și streinii se suiră pe ruinile cetății, ca să poată zări mai degrabă cele dintâiu șiraguri de Muscali,

alții însă merseră lângă mărețul pod¹⁾ de peste apa Sucevei, ca să-i vadă mai degrabă.

Intr'adevăr, în zori de zi, se înalță departe, pe drumul împărătesc ce vine prin Mileșăuți spre Suceava, un nour de colb. Lumea

1) Eră acest pod o minune de meșteșug cum nu mai afli altul în țara noastră. Deasupra eră acoperit cu draniță, iar pe delături aveă ferești, și o lungime de 300 de pași. Înăuntru ardeau lămpi zi și noapte, ca să i se vadă călătorului. Meșterul îl clădise numai din lemn de ștejar pe căpătâiu tare de piatră. Spre apărarea podului de puhoai și de năvala sloiurilor, se făcură astfel de întocmiri, încât se frângeă ghiața; credeau oamenii că această puternică clădire făcută de împărăție în secolul al optsprezecelea va dură încă veacuri, dar marele puhoiu din anul 1803 l-a rupt în lunie la 3 ore după miezul nopții. Un călător străin*) dela începutul secolului al 19-lea scrie că a auzit următoarea poveste despre acest pod minunat. Pe când Bucovina făcea încă parte din Moldova, trăia în Suceava un pașă turcesc, care aveă o iubită dincolo, peste apa Sucevei, și când inseră, încălecă și treceă apa călare de ceea parte. Câteodată însă ploua la munte și se umflau apele așa de tare că nu puteă trece dincolo, unde-l așteptă iubita lui, și de aceea a pus să zidească acel pod.

*) V. Batthyani.

strigă : „Muscalii ! Muscalii !“ Lângă Ițcani se deslușă șiragul nesfârșit de Cazaci și de care de transport ce se apropiau încet, dimpreună cu nenumărații peregrini din Galiția. La apropierea lor începură să tragă clopotele dela toate bisericile. În Suceava, ferestrele și porțile erau ticsite de oameni ; unii se agățară pe case, pe copaci chiar, ca să poată privi mai bine. Cazacii, cu chivere înalte, erau îmbrăcați în tunice albastre-întunecate și înarmați cu sulite lungi și cu carabine. Veneau câte opt în rând, călări pe cai sirepi și frumoși, cum numai pe stepele Donului și ale Volgei pot crește. Fiecare regiment avea cai numai de o culoare : acù se pârândă unul cu cai negri ca noaptea, apoi altul cu roibi, al treilea avea cai albi ca neaua, și așa mai departe. Muscalii erau oameni înalți și voinici, dar îi sluțeau ochii lor mici și fețele pătrate, urite, care erau pline de colb.

Cum intrară în oraș, începură să cânte cântece de războiu : fiecare companie avea corul ei, iar cântarea se răspândiă dela companie la companie, dela regiment la

regiment, până spre capătul oștirii ce nu se zăria din cauza colbului. După amiază, pela ojina cea mică, intrară cele din urmă rânduri de Muscali ce călăreau din- napoia carelor de transport. Pe Tătărăși au întins corturi lângă corturi, de ajungea tabăra lor până în marginea satelor Ipotești și Lisaura. Imdată se ridicară fumuri din tabără, oamenii mișunau încoace și încolo, ducând caii la adăpat, de gândeai că vor soarbe toate pâraele de pe lângă Suceava. Prima ispravă ce-au făcut-o, a fost când s'au slobozit vre-o câțiva Cazaci în lunca Sucevei, unde păștea o cireadă de vite, din care au furat vre-o zece: le mânau călări la deal, fluturând din săbii. Le-au jupuit de piele și le-au scos măruntaiele, apoi întregi le-au răsturnat în uriașele cazane ce cloco-teau și ale căror gropi se mai zăresc și acuma pe Tătărăși. Înainte de masă au cinstit fiecare din ei câteva rachiuri din cele 3000 de vedre ce se aflau în buți uriașe, așezate pe roți înalte. Precum se petreceau credincioșii în ograda mănăstirii pe sub racla Sfântului, așa se petreceau Muscalii pe sub buțile cele

mari, din care li se împărția fiecăruia câte-o cinzeacă de rachiu; apoi se duceau la covețile pline de carne și de crupe. Spre seară, când tocă la mânăstire de vecernie, căpătară o parte dintr'înșii voie să meargă prin oraș ca să se închine la racla cu moaștele mucenicului. Unii se rugau, iar alții târguiau prin oraș rachiu și undelemn în ulcioare strâmte la gârlici, dar largi la fund. În ulcior puneau un burete și astfel colindau dela tarabă la tarabă. Dădeau neguțătorului niște bancnote de schimbat, și dacă n'avea să schimbe, Muscalii turnau rachiul înapoi, mergeau în tabără să stoarcă buretele într'un pahar, apoi iar se sloboziau în oraș cu ulciorul. Despre multe hoții de-ale Cazacilor povestesc și acuma bătrânii; între altele eră și furatul fânului. Țăranii vedeau că se mișcă pe câmp căpițele de fân, nu știeau însă de ce. Pricina eră următoarea: doi Cazaci se băgau sub căpiță, ridicau prepeleacul cu fân în sus ca pe-o umbrelă, iar fânul atârna în jos ca o rochie...

Pe la nouă ceasuri seara începură pe Tă-tărași să trâmbițe goarnele strângerea, ca

cu tronurile domnitorilor ca cu niște jucării, pe de alta ca să înăbușe năzuințele spre libertate ale tuturor popoarelor doritoare de lumină și de cultură. Indată ce se adeveria că într'o țară oarecare s'a răsculat poporul împotriva Domnitorului, cerându-i constituție „Sfânta Alianță“ sau legătură chemă numaidecât un congres în care se hotărea, care din trei State unite are să potolească răscoala cu foc și cu putere de oști.

Pe la anul 1823 se ridicase în Spania oastea împotriva regelui Ferdinand, cerându-i constituție, iar în Neapole, care erà ocupat de trupele austriace, erà răscoală, ca și în Grecia, care dorià să scuture jugul turcesc. „Sfânta Alianță“ hotărî deci să se sfătuiască ce măsuri trebuie luate împotriva turburătorilor liniștei din Europa. Ca loc pentru sfătuire fu ales orașul Cernăuți, care erà pe atunci așa de mare cam de patru ori cât bate săgeata.

Pe vremea aceea ședeà pe scaunul împărațesc din Rusia Alexandru I, iar în Austria împăratul Francisc I, pentru care gândià și lucrà cancelarul său Metternich, cel mai

mare dușman al oamenilor și Statelor cu porniri spre libertate. Regele Prusiei n'a luat parte la congres.

Încă pe la 1 Octomvrie 1823 primi administrația domeniului Șipeniț¹⁾ poruncă ca să pregătească trăsură și cai pentru cancelarul împărătesc, care avea să călătorească peste Lujan¹⁾ la congresul din Cernăuți.

Două zile după aceasta, la 3 Octomvrie, sosi în oraș suita (curtea) împăratului Francisc I: consilierii de curte, slujbașii și bucătarul împărătesc, ceeace-i lucru de căpetenie pentru cei mari. Dintre magnații austriaci veniseră: locțiitorul împărătesc din Galiția, comitele Taaffe, comandantul general din Galiția, de Fressnel, și comandantul armatei din Ardeal.

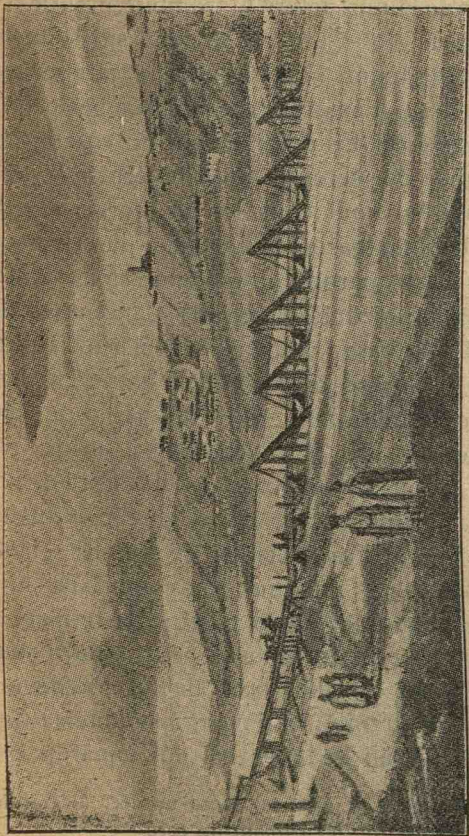
Împăratul Francisc I intră abia la 4 Octomvrie în oraș, unde mai fusese odată, cu șase ani înainte, împreună cu împărăteasa. (Cu prilejul acela s'au fost adus atunci vre-o cinsprezece care de prund, pentru ca să se astupe noroiul dinaintea locuinței împăratului, dar noroiul eră și pe celelalte ulițe ale

1) Sat în nordul Bucovinei.

Cernăuților. Se făcuse atunci și un catastih al tuturor trăsurilor mai bune din țară ; s'au căutat cai buni și blânzi, precum și surugii vrednici, pe cari i-au învățat să nu mai bată caii cu bățul, ci cu biciușca ! etc).

Pentru primirea țarului Alexandru au ridicat Cernăuțenii, cu încuviințarea împăratului lor, un arc de triumf luminat pe dinlăuntru și împodobit cu inscripții în formă de transparente. Arcul acesta se ridică între casele negustorului Miculi și cele ale lui Abromovici, încât le uniă pe amândouă. În vârful arcului erau suiți toboșarii și muzicanții, cari aveau să-l salute pe puternicul țar moscălesc la intrarea în oraș. S'au adus și patru tunuri, pentru ca primirea țarului Alexandru să fie și mai solemnă.

Acesta trecu podul umblător de peste Prut, așezat pe șeici, și sosi în oraș la 6 Octombrie, pela ceasurile 6¹/₂ seara. Cernăuții străluciau în lumina puternică a felinarelor și masalalelor, înlăuntru arcului de triumf se aprinseră lumânările, iar când se zăriră cele patru trăsurile ale țarului moscălesc și ale suitei sale, începură să durăie tobele, tara-

Podul umblător de peste Prut la Cernăuți.

furile de lăutari deteră în trâmbițe, în surle și în tâmpene, slobozindu-se totodată și 101 împușcături de tunuri încă din clipa în care se apropiase țarul Alexandru de podul de peste Prut.

Impăratul Francisc locuie în casele căpitanului de cerc A. de Stutterheim¹⁾, care aveă titlul unui consilier de Curte, iar țarul trase în gazdă la generalul din Cernăuți.

În casa parohului romano-catolic Anton Kunz fu găzduit directorul Cancelariei împărătești, care-i plătie parohului pentru gazdă câte 8 coroane pe zi. Ceilalți oaspeți locuiau în căzărmiile militare și în casele de prin apropiere ale târgoveților mai avuți, cari fură răsplătiți pentru aceasta într'un mod adevărat împărătesc. Erau și câteva oteluri în Cernăuți, ca : „Hôtel de Russie“, „Hôtel de Moldavie“ și hanul „La corabia de aur“. Aici, precum și pe la particulari, trebuiră să plătească câte doi galbeni pe zi pentru odae, nu numai cei din țară, dar și Moldovenii de peste graniță, cari veniră anume la Cernăuți, ca să-i vadă pe cei doi împărați.

¹⁾ Bucovina, pe vremea aceea un cerc al Galiției, eră guvernată de un căpitan de cerc.

Țarul Alexandru n'avea cu sine un bucătar anume, și de aceea luă prânzul totdeauna la împăratul Francisc, fiind de obicei numai amândoi la masă, căci ospețe de gală nu s'au dat atunci. Cina însă i-o aduceau din bucătăria împărătească la conacul său propriu.

Regimentul Nugent, care garnizonă în Cernăuți și în Roșă¹⁾, trimete ca gardă de onoare pentru amândoi împărații un batalion de ostași și fanfara militară, care cântă împreună cu tarafurile de lăutari zilnic dela 4 după amiazi până spre seară, căci vremea era foarte frumoasă.

A doua zi după sosire, împăratul Austriei primi în audiență toate autoritățile din Cernăuți, precum și pe reprezentanții preoțimii din țară. Tot astfel făcù și țarul rusesc.

Cancelaria administrativă din Cernăuți hotărî pentru aceasta ceasul al unsprezecelea, înainte de amiazi. Atunci avea să apară în sala de audiență a țarului și episcopul Isaia Baloșescu împreună cu cei mai aleși din

1) O mahala în Cernăuți.

clerul său. Fiind însă și țarul Rusiei de credință ortodoxă, Baloșescu nu voi de loc să bage în seamă orânduirea Cărmuirii, ci plin de încredere, ceru să fie primit în audiență la orele 9 dimineața. Țarul Alexandru îl și primi în adevăr, într'un mod foarte măgulitor. După prezentarea clerului ortodox oriental, țarul dădu un semn ca să se îndepărteze din sală preoții cei de rând, și-l opri numai pe episcopul Baloșescu împreună cu cei trei egumeni ai mănăstirilor din țară, pentru ca să le ceară binecuvântarea. La urmă le dădu și lor drumul, după ce le sărută plin de evlavie mâinile.

Sosind la 11 ceasuri și clerul catolic împreună cu autoritățile orașului, nu voi să-l primească măestrul de ceremonii al țarului, pe cuvânt că clerul a mai fost primit de Alexandru. În zadar încercă să-l încredințeze locțiitorul împărătesc al Galiției și al Bucovinei, comitele Taaffe, care se pusese în fruntea celor ce aveau să fie prezentați țarului, că acesta e alt cler, anume cel romano-catolic. Măestrul de ceremonii se împotriviă mai departe, zicând că țarului i-a

fost anunțat numai un singur cler. Văzând parohul romano-catolic Anton Kunz îndărăt-
 nicia măestrului de ceremonii, păși înaintea
 consilierului aulic A. de Stutterheim și-i
 spuse că el vrea să părăsească sala de au-
 diență împreună cu tot clerul catolic. Măes-
 trul se îmbună acum și i pofti să aștepte
 câteva clipe, până ce-i va fi anunțat țaru-
 lui și clerul catolic, pe care l-a și primit
 apoi Alexandru la un loc cu celelalte auto-
 rități. Țarul ieși din odaia sa de dormit,
 ascultă pe rând numele celor prezentați și,
 adresându-le câteva cuvinte în limba fran-
 ceză, se retrase iarăș în apartamentele
 sale.

Voevodul Munteniei Grigore Dumitru Ghica
 nu trimese pe nimeni la Cernăuți ca să-i
 salute și să le aducă omagii amânduror împă-
 răraților veniți la congres, căci mai întâiu
 Muntenia nu e în graniță cu Bucovina, apoi
 nici nu știă ce hotărîre va luă Turcul față
 de sfătuirea celor doi împărați. Dar Ioan
 Sandu Sturza Vodă din Moldova vecină cu
 Bucovina n'avu încotrò și se văzù silit să
 trimită o deputăție la Cernăuți. Trimișii mol-

doveni erau: Spătarul Alecu Sturza¹⁾, Hatmanul Costache Cerchez și Elvețianul Schneider, profesor de limba franceză la Iași și cunoscut în acest oraș sub porecla de „filosoful cinic“.

Împăratul Francisc I îi primi foarte bine pe delegații moldoveni și-i „îndemnă la răbdare“. Se zvonise întâiu că țarul nu vrea să-i primească, dar zvonul se adeveri că-i falș, căci și Alexandru, împăratul moscăcesc, le dădù Moldovenilor audiență, tratându-i cu multă blândețe și bunătate.

Se credeà că congresul acesta va durà cel puțin patru săptămâni, și Cernăuțenii se bucurau din pricina asta, căci petrecerea celor doi împărați în Cernăuți aducea mare folos oroșului, mai ales neguțătorilor; dar îmbolnăvindu-se cancelarul împărătesc Metternich de o boală de ochi — unii cred că de influență — trebui să rămâie în Liov, neluând parte la congres. Din pricina aceasta călători și ministrul rusesc Nesselrode la Liov, abătându-se numai în treacăt pe la

¹⁾ Tatăl d-lui Dimitrie A. Sturdza.

Cernăuți. „Sfânta Alianță“ trebui deci să ție congresul fără dânsii; de altfel nici nu prea țineă principele Metternich la această alianță, pe care el o numiă o „nimică foarte sunătoare“. Impăraților însă nu le veniă la socoteală să se sfătuiască și să ia hotărîri fără miniștrii lor, căci nu prea cunoșteau bine starea lucrurilor din Europa, după cum vom vedeă mai departe. Cancelarul Metternich trimise ca locțiitor în postul său pe comitele Mercy, care aduse această veste și la Cernăuți. Auzind împăratul Francisc I despre boala lui Metternich și despre înlocuirea acestuia cu comitele Mercy, zise: „Bine! frumoasă veste e aceasta; eu cunosc toată afacerea numai pe deasupra; dumneata o cunoști numai de eri, și de aceea vom fi amândoi niște figuri destul de ploate. De nu va merge treaba, am să-l târăsc pe împăratul Alexandru la Metternich, și acesta va isprăvi cu dânsul într'o jumătate de oră mai mult decât noi amândoi în opt zile“.

Dar congresul s'a ținut și fără miniștrii, și miezul tuturor desbaterilor din Cernăuți a fost mai ales că amândoi împărații au

hotărît să fie cât se poate de nepăsători față de răscoala din Grecia, voind să-i facă prin aceasta concurență Angliei, al cărei ministru Canning trecuse fățiș pe partea Grecilor.

Preotul romano-catolic Anton Kunz povestește în cronica sa parohială, scrisă în limba latină, următorul episod din timpul congresului: Țarul Alexandru avea obiceiul să se plimbe adese singur pe ulițele Cernăuților. Pe vremea congresului însă era oprit să intre sau să iasă cineva din oraș fără pașaport, căci pretutindeni păzeau străji de ostași și de cetățeni. Alexandru voi — la trei zile după sosirea sa în Cernăuți — să vadă biserica din Horecea, care a fost pe vremuri mănăstire, și de aceea se duse singur pe jos spre sat, care e numai vre-o jumătate de oră departe de oraș. Dar la marginea acestuia un târgoveț, care stătea de strajă, îl opri de a merge mai departe cerându-i să-i arate pașaportul. Țarul însă nu-l bagă în seamă, ci voi să treacă mai departe, dar straja, care de bună seamă nu-l cunoștea, începù să-l batjocorească în fel și chip, până ce Alexandru-i împărtăși că el e țarul

rusc. Vestea aceasta însă nu înfricoșă de loc pe curajosul străjer, căci iată ce-i răspunse împăratului: „Asta trebuiă să mi-o spuie Majestatea Voastră dela încéput și să nu se lase batjocorit de mine! Slujba mea îmi dă dreptul să opresc pe orișicine“. Mer-gând țarul mai departe, îl întâlnește pe un popă călare, pe care-l întrebă pe unde duce drumul spre Horecea. Popa-i arată cărarea, iar împăratul îl întrebă iarăș: „Dumneata ești preot?“ Și răspunzând popa că da, țarul îi zise: „Dacă ești preot, descălecă și mă binecuvintează!“ Mirându-se popa de rugămintea asta, dori să știe cine-i cel ce-i vorbește astfel. „Eu sunt unul din suita lui Alexandru“. Preotul descălecă și-i dădu binecuvântarea, iar țarul îi sărută mâinile, apoi merse mai departe. Popa cel călare, care era cooperatorul din Horecea, alergă repede spre oraș, îl căută repede pe parohul său și-l îndem-nă să meargă îndată la Horecea, căci un magnat rusesc vrea să vadă biserica de acolo. Parohul lăasă toate la pământ, încălecă pe calul cooperatorului și fuga spre Horecea deadreptul, pe o cărare ce trece

prin Caliceanca¹⁾), deschise în grabă biserica, se îmbracă în odăjdii și apropiindu-se de altar, începù să se roage cu glas tare.

Alexandru însă mergea încet, și de aceea ajunse mai târziu decât parohul, de oarece înaintea bisericii avù de lucru cu niște javre de câini, ce săriseră la dânsul din grădina pălămarului (paracliserului). Țarul n'avea băț la dânsul, și de aceea rupse în graba cea mare un vreasc din gard și se apără cu dânsul, până ce-l scăpă pălămăreasa, care lucrà în grădina și auzise hămăitul câinilor.

(Să nu ne mirăm de întâmplarea cu câinii, căci cu vre-o câțiva zeci de ani în urmă dela această întâmplare, orașul Cernăuți erà și mai pustiu. Unde-i acum cimitirul cel vechiu de lângă Universitate, erà pe vremea anexării Bucovinei pădure deasă, de veneau lupii de urlau toată noaptea, iar pe locul dinaintea Universității de astăzi se ridică încă mulți ani după încorporare o... spânzurătoare a târgului!)

Alexandru intră în sfârșit în biserică și

¹⁾ Suburbie a orașului Cernăuți.

găsi pe preot rugându-se cu glas puternic. Sretul popă, deși nu-l cunoștea pe Alexandru — știà numai că-i un magnat din Rusia, — totuș se rugă înainte cu mult zel pentru sănătatea țarului și a întregii sale Curți, precum și ca să se întoarcă cu bine acasă.

„Și de ce nu te rogi și pentru împăratul tău?“, îl întrebă Alexandru. „Pentru acesta rugăm lui Dumnezeu în toată ziua, pentru Alexandru însă se cade să ne rugăm mai târziu acuma, căci e străin și-i oaspe, și pentru ca să-i lumineze Dumnezeu mintea pentru descurcarea trebilor la congres“. Țarului îi plăcù răspunsul popei, și-l laudă pentru aceasta, apoi îl rugă să-i puie evanghelia pe cap și să-l binecuvinteze; după aceea sărutându-i mâinile, îi dăruì cincizeci de galbeni și se întoarse iarăș pe jos la Cernăuți.

Vreascul cu care s'a apărat Alexandru de câini se păstrează și acuma în biserica din Hierecea ca un odor sfânt¹⁾.

¹⁾ De-i adevărat că se află și acum acel vreasc în biserică, eu singur nu știu. — N. A.

Parohul însă nu se bucură multă vreme de cei cincizeci de galbeni, căci întorcându-se ceva mai târziu cooperatorul acasă și auzind de darul cel bogat al necunoscutului magnat rusesc, ceru dela paroh să-i dea și lui jumătate din bani, căci doară el fusese cel care-l înștiințase și-i dăduse calul ca să vie mai repede. Tot așa de bine putea să facă și el singur rugăciunea în biserică și să capete cei cinzeci de galbeni. Parohul însă se împotrivi. De aceea chiar a doua zi se duse cooperatorul plin de mânie la Cernăuți, ca să întrebe la conacul țarului: cine a fost acel magnat necunoscut, și auzind că însuș împăratul Alexandru, merse și la acesta, cerând să-i dea audiență, ca să-i povestească nedreptatea ce i-o făcuse parohul cel lacom. Se zice că Alexandru nu l-a silit pe paroh să-și împartă bacșișul, ci i-a dăruit și cooperatorului douăzeci și cinci de galbeni(!?).

Înainte de a pleca din Cernăuți, țarul Alexandru se arată foarte darnic față de toți. Dăruie mai fiecăruia din curtenii împăratului Francisc I inele scumpe și bani. Fiecare ofițer care stătuse de gardă la conacul

țarului, primi câte un inel, iar cei doi diriginți ai orchestrei câte o tabachere de aur în preț de patruzeci de galbeni. Muzicanților li se împărțiră cincizeci de galbeni.

După șapte zile se sparse congresul „Sfintei Alianțe” și țarul Alexandru se întoarse peste Noua-Suliță înapoi în Rusia; împăratul Francisc însă plecă din Cernăuți la 13 Octomvrie spre Liov.

Orașul Cernăuți așa de murdar de altfel, îmbrăcase măcar pentru scurtă vreme haină de sărbătoare, ca să primească între zidurile sale alaiul celor doi împărați, cari au hotărât lucruri însemnate pentru istoria universală. Acum pareă după strălucirea de o clipă încă mai pustiu ca înainte, cu ulițele sale strâmte și noroioase, cu mizeriile și cu numeroșii Evrei cari i-au schimbat pe'ncetul caracterul de orășel moldovenesc într'un oraș modern, care aproape nu amintește în nimic de locuitorii săi băștinași.

VERIFICAT
2007

TABLA CUPRINSULUI

Pentru cetitori	3
Jurământul țării la 1777	5
Aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou dela Zolkiew la Suceava (1783)	42
De prin anii 1848 și 1849	51
Un congres al „Sf. Alianțe“ la Cernăuți, (1823)	87

VERIFICAT
2017

Ilustrațiile:

Strada principală a Cernăuților la 1845	15
Jurământul Bucovinei	29
Biserica Sf. Treime din Cernăuți	31
Mănăstirea Putna (în sec. XVIII)	40
Aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou la Suceava (1402)	45
Mihai Bodnar	55
Frații Hurmuzăchești	71
Podul umblător de peste Prut la Cernăuți	91

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
SUCUVEȘTI

PUBLICAȚIUNILE SOCIETĂȚII „STEAUĂ”

Premiate cu diplomă de onoare și Medalie de Aur la Expoziția Societății de Științe din 1903, Expoziția Agrară din 1904 și la Expoziția generală Română din anul jubilar 1906.

CĂRTICELE :

1. *Din Țara Basarabilor*, G. Coșbuc — un rezumat al istoriei noastre naționale dela colonizarea Dacilor până războiul pentru neatârnare din 1877—78.
2. *Foloasele învățaturii*, de P. Dulfu — o descriere a țării de azi a sătenilor noștri în asemănare cu a celor țările apusene și mijloacele de îndreptare.
3. *Minunea vieții și cheia lumii*, de Th. D. Speția — o povestire morală și instructivă.
4. *Grădina de legume*, de Ioan Hășeganu — tratat grădinărie.
5. *Medicul poporului*, partea I, de Dr. I. Felix — rețete practice de igienă.
6. *Avem cu ce să ne mândrim*, de T. Duțescu-Duțu — picuri din Istoria și literatura națională, cu îndemnuri pentru săteni la învățatură.
7. *Medicul poporului*, partea II, de Dr. I. Felix — rețete pentru păstrarea sănătății.
8. *Biserica Ortodoxă Română*, de I. Michălcescu și G. Puiu — explicațiuni asupra slujbei bisericesti și a icoanelor murale din biserică.
9. *Ștefan-cel-Mare*, de Alex. Lăpădatu — povestire istorică a faptelor și războaielor purtate de Marele Domn Moldovei.
10. *Ce se poate învăța dela un drum lung*, de Dr. G. Mionescu — povestiri însoțite de exemple din viața sătenilor din țări străine, spre a folosi ca pilde sătenilor noștri.
11. *Comoara Dorobanțului*, de Mihail Sadoveanu — povestire despre un om rău năvălit și stricat din pricina beției, în urma unor întâmplări, s'a îndreptat pe calea bună, devenind un gospodar de frunte în satul său.
12. *La Răscruți*, de I. Slavici — povestire morală despre cum trebuie să se poarte omul în societate și cum să iubească pe Dumnezeu.
13. *„Domnul Tudor” din Vlădimiri*, de N. Iorga — povestire biografică amănunțită despre Tudor Vlădimirescu.

em — oșchiță

No. 15. *Românii de peste Carpați*, de I. Russu-Șirian — studiu statistic.

No. 16. *Românii și Dacii*, de Dr. I. Lupaș — povestire populară despre luptele dintre Romani și Daci și despre obârșia și alcătuirea poporului românesc.

No. 17. „*Satul Grivița*”, de N. Rădulescu-Niger — poveste despre agricultura și gospodăria sătenilor.

No. 18. *Cum ne putem feri de boalele molipsitoare ?*, Doctorul Urechia — lămuriri și sfaturi folositoare și treburi toare tuturor pentru buna îngrijire și păstrare a sănătății.

No. 19. *Superstițiunile păgubitoare ale poporului nostru*, de George Coșbuc.

No. 20. *Viața și faptele lui Antim Ivireanul mitropolitul Ungrovlahiei* de N. Dobrescu.

No. 21. *Cântece voinicești și ostășești*, culese și alese de C. Rădulescu-Codin, St. Tuțescu și S. T. Kirileanu.

No. 22. *Amintiri și Schițe*, de Em. Gârleanu.

No. 23. *Povestirile lui Moș Iftimie Hârobor*, de N. Rădulescu-Niger.

No. 24. *Din legendele Neamului Hohenzollern*, publicare de St. O. Iosif.

No. 25. *Flori și Povești*, de Ion Dragoslav.

TABLOURI

în culori, artistic executate, pe hârtie cromo :

1. Portretul M. S. Regelui României
2. „ M. S. Reginei României
3. „ A. S. R. Principelui Ferdinand
4. „ A. S. R. Principesei Maria
5. „ lui Ștefan-cel-Mare, Domnul Moldovei

Din publicațiunile Casei Școalelor :

- Alexandria sau Istoria marelui împărat Alexandru Macedon
Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea mălăieștră și cu părul de aur
Espoia sau viața și pildele prea înțeleptului Esop
Genoveva
Răvasele unui doctor, cartea I
„ „ „ cartea II
„ „ „ cartea III
Povestea vorbei de Anton Pann
Carte despre drepturi și datorii
Povestiri de petrecere și de folos
Povestiri din Halimă, cartea I
„ „ „ cartea II

Depozit general: „Librăria Școalelor“ C. SFETEANU